

Counting the Dance Steps

Een inventarisatie van het danslandschap in Utrecht anno 2016

Fotografie: Ken Browar en Deborah Ory (NYC Dance Project) Danser: Charlotte Landreau

Ninah Montesant (3972488)
Universiteit Utrecht - Taal- en Cultuurstudies
Studiejaar 2016-2017 – Blok 1 en 2

Thesis Kunstbeleid- en management
Begeleider: dr. Philomeen Lelieveldt
Tweede lezer: dr. Niels Niessen
1 december 2016
7678 woorden

Samenvatting

In deze thesis staat de volgende onderzoeksvraag centraal: hoe ziet het danslandschap van de stad Utrecht eruit? Om deze vraag te beantwoorden is er een inventarisatie gemaakt van alle dansvoorstellingen en dansevenementen die tussen 17-30 oktober 2016 in Utrecht plaatsvonden. De basis van deze onderzoekssystematiek ligt bij socioloog Martine van der Blij. In 1992 deed Van der Blij een peiling in Groningen naar zowel de reguliere podiumkunstensector als de niet-reguliere podiumkunstensector. De reguliere podiumkunstensector beschrijft zij als accommodaties die specifiek voor het aanbieden van podiumkunsten zijn ingericht en waarin een regelmatig aanbod plaatsvindt. Niet-reguliere podiumkunstensector zijn volgens haar accommodaties die niet specifiek voor het aanbieden van podiumkunstensector zijn ingericht en waar niet een regelmatig aanbod plaatsvindt. Van der Blij constateerde dat er sprake was van een duale structuur, waarbij de niet-reguliere podiumkunstensector groter bleek te zijn dan de reguliere sector. Ethnomusicoloog Evert Bisschop Boele deed in 2010 een soortgelijk onderzoek over het muzieklandschap in Groningen en musicoloog Philomeen Lelieveldt volgde in 2011 met haar onderzoek over het muzieklandschap in Utrecht. Ook uit deze onderzoeken bleek dat er sprake was van een duale structuur in het muzieklandschap en werd aangetoond hoe deze vorm kreeg in Groningen en Utrecht.

Ook in deze thesis wordt duidelijk dat er sprake is van een duale structuur binnen het danslandschap van Utrecht. Van de 100 dansvoorstellingen en dansevenementen die tussen 17-30 oktober 2016 plaatsvonden, vonden er 66 plaats op niet-reguliere locaties en 34 plaats op reguliere locaties. Uit deze cijfers blijkt hoe relevant het is om ook rekening te houden met de niet-reguliere locaties. Daarbij concludeerde Lelieveldt dat de belangrijkste functie van reguliere podia was om het (inter)nationale professionele aanbod te plaatsen, terwijl niet-reguliere podia voor semi-professionele en amateurs de belangrijkste podia waren. Ook in dit onderzoek is deze splitsing zichtbaar. Op reguliere podia stonden groepen als De Dansers en Ultima Vez, terwijl de niet-reguliere podia vooral de uitgaansplek voor recreatiedansers vormden.

Bij de peiling in deze thesis werden 7 dansstijlen van elkaar onderscheiden: klassiek ballet, moderne dans, jazzdans en swing dance, hiphop, volks-, wereld- of internationale dans en overig. Bij de danscategorie 'overig' zijn de dansevenementen geplaatst die aan de hand van de dansstijl of muziekstijl niet bij een van de 6 dansstijlen geplaatst kon worden. Enkele opvallende resultaten zijn dat er gedurende de onderzoeksperiode alleen professionele dansers en recreatiedansers actief waren; openbare dansoptredens met semi-professionele dansers en amateurdansers waren er niet. Daarbij was Halloween op diverse dansevenementen het hoofdthema en dat terwijl Halloween net buiten de onderzoeksperiode viel (31 oktober). De gemiddelde toegangsprijs van alle dansvoorstellingen en dansoptredens in Utrecht was €6,24. Om gerichter informatie in te winnen over de podiumkunstensector is het belangrijk om deze onderzoekssystematiek te herhalen in verschillende steden. Niet alleen is dit relevant voor het wetenschappelijke debat over de podiumkunstensector in Nederland, maar ook landelijke en regionale beleidsplannen kunnen op deze manier gerichter ontwikkeld worden.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
1.1 Duale structuur in het podiumkunstenveld	4
1.2 Relevantie	7
1.3 Vraagstelling	7
2 Onderzoeksmethode en begrippenkader	7
2.1 Methode	7
2.2 Begrippenkader	9
a. <i>Wat wordt er meegenomen in de dansdatabase?</i>	9
b. <i>Locaties</i>	9
c. <i>Door wie?</i>	9
d. <i>Dansstijlen</i>	10
3 Context	10
3.1 De stad Utrecht	10
3.2 Cultuur in Utrecht	11
3.3 Utrechtse danslandschap	11
4 Resultaten	14
4.1 Basisresultaten	14
4.2 Resultaten gespecificeerd naar dansstijl	19
I. <i>Klassiek ballet</i>	21
II. <i>Moderne dans</i>	21
III. <i>Ballroom en latin</i>	22
IV. <i>Jazzdans en swing dance</i>	24
V. <i>Hiphop</i>	25
VI. <i>Volks-, wereld- of internationale dans</i>	26
VII. <i>Overig</i>	27
5 Conclusie	29
5.1 Reflectie	29
5.2 Aanbevelingen	30
Bronnenlijst	31
Bijlage 1	33

Bij dit onderzoek hoort een Excel-bestand waarin alle dansvoorstellingen en dansoptredens die van 17-30 oktober 2016 in Utrecht hebben plaatsvonden zijn opgenomen. In dit onderzoek wordt dit bestand ook wel de dansdatabase genoemd. Dit bestand is op aanvraag te krijgen door een mail te sturen naar het volgende emailadres: ninahmontesant@hotmail.com

1 Inleiding

Van kleins af aan is dans een grote hobby van mij. Op mijn vierde startte ik met klassiek ballet en sinds vier jaar doe ik moderne dans erbij. Van mijn 15^e tot mijn 20^e heb ik in de Presentatiegroep Klassiek Ballet gezeten. Als groep werden we gevraagd om diverse optredens te geven in mijn woonplaats, Alphen aan den Rijn, en omgeving. Dit waren optredens in het kader van culturele openingen, gastoptredens bij andere dansscholen of ter gelegenheid van een bepaalde feestdag. Meestal vonden deze uitvoeringen plaats in theaters of schouwburgen, maar af en toe werden we gevraagd om op te treden op een minder conventionele locatie. Zo dienden verschillende winkelcentra, het bejaardentehuis en een kunstgalerie als danslocatie. Het publiek bestond vaak uit toevallige voorbijgangers en was diverser dan het betalende danspubliek. Als amateurdanser heb ik ervaren dat het betalende danspubliek vaak vrienden en familie van de dansers is. Deze mensen reageren vaak wat ingetogener op het optreden dan de toevallige voorbijgangers. Ook zijn de toevallige voorbijgangers vaak mensen die in eerste instantie niks met dans hebben, maar de souplesse, concentratie en presentatie toch waarderen.

In empirische onderzoeken over het podiumkunstenveld worden de optredens buiten de theaters en schouwburgen meestal buiten beschouwing gelaten. Een voorbeeld hiervan is de *Cultuurindex Nederland 2005-2013* waarin geconcludeerd wordt dat het aantal voorstellingen in de podiumkunstensector in de periode van 2005-2013 is gedaald met 14 procent en het aantal bezoeken met 8 procent. Hierbij zijn alleen de podia die lid zijn van de Vereniging van Schouwborg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) en Vereniging Nederlandse Poppodia en –Festivals (VNPF) in beschouwing genomen.¹ De vraag is of dit beeld anders zou zijn als dansoptredens op minder conventionele locaties worden meegeteld.

1.1 Duale structuur in het podiumkunstenveld

Deze problematiek werd als eerst aangekaart door socioloog Martine van der Blij.² In 1995 toetste Van der Blij in de *Kunstmatige Kloof* de volgende hypothese: het Nederlandse podiumkunstenveld kent een duale structuur. Er is één podiumkunstensector die uitgebreid geregistreerd en bestudeerd is, en als de reguliere sector beschouwd kan worden. Uit eerdere empirische onderzoeken is gebleken dat voornamelijk hoger opgeleiden de bezoekers zijn van de podiumkunsten. Hoger opgeleiden bezoeken de podiumkunsten, "omdat zij over voldoende informatieverwerkingscapaciteit beschikken en de voorstellingen als prikkelend en enerverend ervaren."³ Daarnaast bezoeken de hoger opgeleiden de podiumkunsten om "aanzien te verwerven en zich te onderscheiden van degenen met minder cultureel kapitaal."⁴ Tevens is er een andere podiumkunstensector die niet of nauwelijks geregistreerd of bestudeerd is, en die daarmee als de niet-reguliere sector kan worden beschouwd. Deze sector wordt in mindere mate bezocht door hoger opgeleiden. Het vermeende verband tussen opleidingsniveau en bezoek aan podiumkunsten is volgens Van der Blij daarom een schijnverband gebaseerd op onderzoek naar slechts één gedeelte van het podiumkunstenveld.⁵ Van der Blij

¹ Dimitri Lahaut en Kimberly van Aart, *De Staat van Cultuur 2: Cultuurindex Nederland 2005-2013* (Amsterdam: Boekmanstichting, 2015), 25-26.

² Martine van der Blij, *De kunstmatige kloof: een empirisch-theoretisch onderzoek naar het bestaan van een duale structuur van het podiumkunstenveld in Nederland* (Amsterdam: Boekmanstudies, 1995).

³ Idem. 12.

⁴ Idem.

⁵ Idem. 13-14.

constateert dat het bij deze onderzoeken niet duidelijk is wat onder culturele (podiumkunst)activiteiten gerekend wordt en zij vraagt zich af of deze eerdere onderzoeken een goede afspiegeling van het volledige podiumkunstenaanbod in Nederland vormen.⁶

Voorstellingen van de podiumkunsten die plaatsvinden in accommodaties die specifiek voor het aanbieden van podiumkunsten zijn ingericht en waarin een regelmatig aanbod plaatsvindt, definieert Van der Blij als de reguliere sector.⁷ De niet-reguliere sector definieert zij als de verzameling van podiumkunstenvoorstellingen in accommodaties die niet hoofdzakelijk voor het aanbieden van podiumkunsten zijn ingericht en/of waar niet een regelmatig aanbod plaatsvindt.⁸ Van der Blij deed in oktober 1992 een peiling in de stad Groningen om zowel de reguliere podiumkunstensector als de niet-reguliere podiumkunstensector in beeld te brengen. Vervolgens werd hiermee de duale structuur in de podiumkunsten in Groningen aangetoond. Uit de peiling werd duidelijk dat er in oktober 1992 in de niet-reguliere sector 269 voorstellingen waren en in de reguliere sector 100 voorstellingen. Er werden dus ruim twee keer zoveel voorstellingen opgevoerd in de niet-reguliere sector. De niet-reguliere sector trok gemiddeld per voorstelling wat minder bezoekers dan de reguliere sector, maar dit kan volgens Van der Blij verklaard worden door de geringe capaciteit van niet-reguliere podia.⁹ Daarnaast trokken de niet-reguliere voorstellingen publiek aan dat bij de reguliere voorstellingen ondervertegenwoordigd was, zoals mannen, jongeren, en ouderen.¹⁰ Van der Blij concludeert dan ook dat de bezoekers van de niet-reguliere sector minder exclusief en elitair zijn samengesteld dan het publiek van de reguliere sector. Het opleidingsniveau en de beroepsstatus van het publiek van niet-reguliere voorstellingen zijn relatief gezien lager dan de beroepsstatus en het opleidingsniveau van bezoekers van reguliere voorstellingen. Van der Blij concludeert dat het veronderstelde elitaire karakter van de bezoekers van de podiumkunsten is gebaseerd op onderzoek naar één gedeelte van het podiumkunstenveld.¹¹

Ethnomusicoloog Evert Bisschop Boele pakte Van der Blij's onderzoek op en deed in 2010 een soortgelijk onderzoek waar hij het muzieklandschap van de stad Groningen in kaart bracht. Zijn onderzoek, *Musicscape Groningen - Live!*, maakt deel uit van een promotieonderzoek waar de variëteit aan luistergedrag bij hedendaagse individuele muziekluisteraars centraal staat.¹² Bisschop Boele analyseerde de live concerten die plaatsvonden op reguliere en niet-reguliere podia in Groningen tussen 12-25 april 2010.¹³ Hij kwam tot de conclusie dat er in die twee weken iets meer dan 300 live concerten waren in Groningen. Deze concerten werden zowel gegeven door professionals als amateurs en omvatten diverse muziekgenres.¹⁴ 55 procent van de live concerten vond plaats in een commerciële ruimte, zoals een café. 25 procent op een locatie die publiek gefinancierd is en 20 procent op een semi-publieke plek, zoals een kerk.¹⁵ De duale structuur van het podiumkunstenveld in Groningen, die in eerder onderzoek door Van der Blij al aangetoond werd, werd voor de muzieksector bevestigd door Bisschop Boele.

⁶ Van der Blij, *Kunstmatige kloof*, 13-14.

⁷ Idem.

⁸ Idem. 18

⁹ Idem. 22.

¹⁰ Idem. 39.

¹¹ Idem 49.

¹² Evert Bisschop Boele, *Musicking in Groningen: Towards a Grounding Theory of the Uses and Functions of Music in a Modern Western Society* (Delft: Eburon, 2013).

¹³ Evert Bisschop Boele, *Musicscape Groningen – Live!* (Groningen: Hanze University Groningen, 2010), 8.

¹⁴ Idem. 10, 16, 22-24.

¹⁵ Idem. 28.

Aansluitend op *Music scape Groningen – Live!* bestudeerde musicoloog Philomeen Lelieveldt in *Music scape Utrecht – Live!* het muzieklandschap in de stad Utrecht anno 2011.¹⁶ Met het onderzoek wilde Lelieveldt aantonen hoe rijk en gevarieerd de muziekcultuur in Utrecht is en hoe deze vorm krijgt via concerten van zowel professionele musici op reguliere podia als van amateurs en semi-professionele musici op niet-reguliere podia.¹⁷ Lelieveldt heeft in haar onderzoek een database opgebouwd van alle openbaar toegankelijke live muzikale evenementen in Utrecht tussen 5-18 december 2011. Met haar onderzoek bewijst Lelieveldt dat er in Utrecht ook sprake is van een duale structuur, aangezien er tussen 5-18 december 2011 ruim 352 concerten plaatsvonden, waarvan 118 concerten op een regulier podium plaatsvonden en 234 concerten op een niet-reguliere locatie.¹⁸

Een publieksonderzoek konden Lelieveldt en Bisschop Boele binnen de vastgestelde onderzoeksperiode niet bewerkstelligen. Van der Blij had hier wel de mogelijkheid voor en deed in 1993, een jaar na haar inventarisatie van de podiumkunsten in Groningen, een publieksonderzoek waarbij 348 respondenten zijn ondervraagd over diverse variabelen als geslacht, beroepsstatus en opleidingsniveau.¹⁹ Het publieksonderzoek van Van der Blij gaat voornamelijk over de publieke samenstelling. Socioloog Hans van Maanen trekt deze lijn in 2010-2011 door en doet publieksonderzoek waarin hij bezoek, gebruik en ervaringen bij beroeps- en amateurtheater met elkaar vergelijkt.²⁰ Hieruit blijkt dat het aanbod in de Groningse theaterwereld als positief wordt ervaren, maar niet als typisch artistiek wordt beleefd. Bij zowel amateurtheater als beroepstheater worden amusementsaspecten meer gewaardeerd dan artistieke aspecten. Om de nadruk in theatervoorstellingen meer te leggen op de zeggingskracht voor voorstellingen in plaats van de amusementwaarden, stelt Van Maanen voor om de wijze waarop Nederlandse theaterproducties georganiseerd worden ter discussie te stellen.²¹

Zowel Van Maanen die het theaterlandschap van Groningen inventariseert als Bisschop Boele die het muzieklandschap van Groningen inventariseert als Lelieveldt die het muzieklandschap van Utrecht in kaart brengt, nemen de kunstdiscipline dans mee in hun inventarisatie. Van Maanen beschouwt dans als een genre binnen de theatersector. Bisschop Boele duidt dans aan als "het concurreren om de oren van de luisteraar via de benen van die luisteraar." Bij de indeling van de muziekgenres, plaatste hij concerten waarbij er gedanst werd in de categorie 'overig'.²² Lelieveldt plaatste dans onder subgenres binnen een hoofdgenre.²³ Daarnaast neemt ze net als Bisschop Boele diverse dansavonden mee in de categorie 'overig'. Bisschop Boele en Lelieveldt onderstrepen het belang van dans door het mee te nemen in hun onderzoek. Hun doel was het inventariseren van de muziekoptredens en daarom werden de meegetelde dansoptredens niet verder uitgewerkt in hun onderzoeken. Terwijl *Music scape Utrecht – Live!* 31 optredens telt waarbij dans een rol speelt.²⁴ Dans is niet alleen een belangrijke 'theater'genre, maar ook een belangrijke culturele activiteit die door 6

¹⁶ Philomeen Lelieveldt, *Music scape Utrecht – Live!* (Utrecht: Universiteit Utrecht, 2013).

¹⁷ Idem. 3.

¹⁸ Idem. 15, 17.

¹⁹ Van der Blij, *kunstmatige kloof*, 28.

²⁰ Hans van Maanen, "Over participatie gesproken... Hoe in een Nederlandse stad van theater gebruik wordt gemaakt," in *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2013* (Utrecht: Fonds voor Cultuurparticipatie, 2014), 128.

²¹ Idem. 143.

²² Bisschop Boele, *Music scape Groningen*, 34.

²³ Zo was er een hoofdgenre wereldmuziek, waaronder de subgenres flamenco en latin dans geplaatst werden.

²⁴ Deze berekening is gemaakt door de subgenres popdans, flamenco, latin dans en overig dans bijelkaar op te tellen.

Lelieveldt, *Music scape Utrecht*, 51, 75, 78.

procent van Utrecht beoefend wordt.²⁵ Om die reden is het interessant om de danssector in Utrecht nader te bestuderen.

1.2 Relevantie

Het doel van mijn onderzoek is om een inventarisatie te maken van het danslandschap in Utrecht anno 2016. Uit *Music scape Utrecht – Live!* is al gebleken dat er sprake is van een duale podiumstructuur in Utrecht. Dit onderzoek zal in kaart brengen of er ook een duale podiumstructuur is in de danssector in Utrecht en hoe die eruit ziet. Beleidsmakers kunnen de cijfers en gegevens die in dit onderzoek worden vastgelegd gebruiken om gericht te werk te gaan. Er zijn wel cijfers en gegevens beschikbaar over de danssector, maar over het algemeen worden in deze empirische onderzoeken alleen de voorstellingen die op reguliere of gesubsidieerde podia plaatsvinden meegeteld.²⁶ Dit geeft waarschijnlijk een eenzijdig en vertekend beeld van het Utrechtse danslandschap.

Daarnaast heeft deze thesis het doel aanbevelingen te doen. Tussen 5-18 december 2016 zal er een nieuwe *Music scape Utrecht – Live!* worden samengesteld die zal worden uitgebreid met de kunst disciplines theater en dans. Mijn onderzoek brengt suggesties voor de indeling van de dansstijlen. Hoe vaker deze inventarisatie wordt uitgevoerd, hoe meer de haken en ogen uit de onderzoekssystematiek worden gehaald. De kwaliteit en effectiviteit van de onderzoekssystematiek worden daardoor alleen maar verbeterd.

1.3 Vraagstelling

In deze thesis zal de volgende hoofdvraag behandeld worden: hoe ziet het danslandschap van de stad Utrecht eruit? Met behulp van de volgende deelvragen zal deze hoofdvraag beantwoord worden: Welke dansstijlen zijn vertegenwoordigd, op welke podia, op welke dagen van de week, voor welke prijs en in welke Utrechtse wijken? Hoeveel bezoekers kunnen daarmee (potentieel) bereikt worden? Door wie, professionele dansers, semi-professionele dansers, amateurdansers of recreatiedansers, worden deze voorstellingen verzorgd?

2 Onderzoeksmethode en begrippenkader

2.1 Methode

Dit onderzoek volgt dezelfde opbouw en onderzoekswijze als *Music scape Utrecht – Live!* Uiteraard zijn er elementen van het onderzoek passend gemaakt voor de kunst discipline dans. In deze thesis wordt een periode van twee weken, 17-30 oktober 2016, geanalyseerd om een indruk te geven van het danslandschap in Utrecht anno 2016. Deze tijdsperiode komt overeen met de onderzoeken van Bisschop Boele en Lelieveldt.²⁷ Gedurende deze data zijn er geen dansfestivals, deze gebeurtenissen kunnen ervoor zorgen dat er minder dansvoorstellingen en dansevenementen bij (niet-)reguliere podia worden geprogrammeerd. Wel valt de herfstvakantie van Utrecht gedurende deze periode, namelijk van 15-23 oktober 2016. Dit kan als gevolg hebben dat er meer dansactiviteiten voor kinderen georganiseerd zijn dan normaal. Als dat het geval is, zal dit worden aangegeven. Halloween is

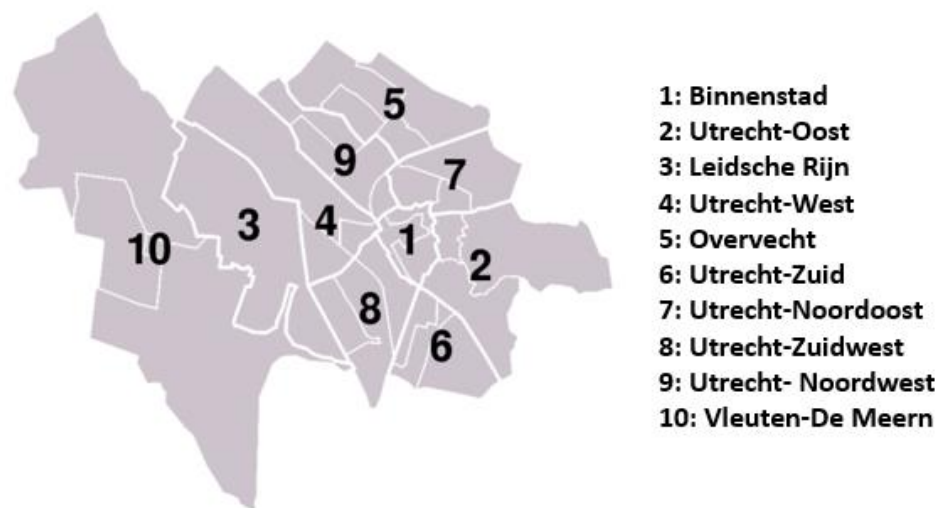
²⁵ Utrecht Monitor, "Cultuurdeelname," laatst geraadpleegd 1 november 2016, <http://www.utrecht-monitor.nl/sociale-leefomgeving-ondersteuning/cultuur/cultuurdeelname>.

²⁶ Evert Bisschop Boele, "Voorwoord," in *Music scape Utrecht – Live!*, ed. Philomeen Lelieveldt (Utrecht: Universiteit Utrecht, 2013).

²⁷ Dit bleek voldoende te zijn voor een representatief beeld van het muzikale landschap in zowel Groningen als Utrecht.

op 31 oktober en valt net buiten de geanalyseerde periode. Toch zijn er diverse dansevenementen die in het kader van deze feestdag georganiseerd zijn. Daarnaast was op 30 oktober de Culturele Zondag in Utrecht. Op deze dag worden verschillende workshops, optredens en lezingen gegeven rond een cultureel thema. Deze keer was het thema Sociaal Ondernemerschap.²⁸ Gedurende deze editie van de Culturele Zondag werden er geen dansvoorstellingen gegeven.

Voor dit onderzoek wordt de stad Utrecht ingedeeld in 10 wijken. Alleen dansvoorstellingen en dansevenementen die in deze wijken plaatsvinden, worden meegenomen in deze thesis. Als alle gegevens eenmaal verzameld zijn, wordt duidelijk welke wijken een centrale rol hebben binnen de danssector in Utrecht. De indeling van de wijken in dit onderzoek komt overeen met de indeling die Lelieveldt voor haar onderzoek heeft gemaakt. Op deze manier kunnen uitkomsten van dit onderzoek makkelijker vergeleken met de resultaten van het onderzoek van Lelieveldt. Utrecht is ingedeeld in de volgende wijken: Binnenstad; Utrecht-Oost; Leidsche Rijn; Utrecht-West; Overvecht; Utrecht-Zuid; Utrecht-Noordoost; Utrecht-Zuidwest; Utrecht-Noordwest; Vleuten-De Meern. Figuur 1 geeft hier een weergave van.

Figuur 1: Utrechtse wijken

Om te weten te komen welke dansuitvoeringen en dansevenementen waar te vinden zijn, is er gebruik gemaakt van diverse bronnen. Naast het verzamelen van informatie uit papieren media en internet, heb ik door de verschillende wijken gewandeld en flyers, posters en andere vormen van promotie voor dansvoorstellingen en dansevenementen verzameld. Daarna is er een Excel database samengesteld waarin verschillende gegevens over de diverse dansactiviteiten in kaart worden gebracht. De volgende gegevens zijn in deze dansdatabase vastgelegd: de locatie; soort locatie; zaal; adres, postcode; wijk in Utrecht; subsidie locatie; niet-regulier/regulier; naam voorstelling; naam dansgroep; door wie; leeftijd; dansstijl; muziekgenre; datum voorstelling; dag; herfstvakantie; toegangsprijs; tijd; zaalcapaciteit; subsidie dansgroep; link dansgroep. Vervolgens zijn in het hoofdstuk Resultaten de uitkomsten in diverse grafieken samengebracht en wordt er toelichting gegeven. Omdat er verwarring kan ontstaan

²⁸ Culturele Zondagen, "Utrecht omarmt sociale ondernemers tijdens culturele zondag Win-Win," laatst geraadpleegd 22 november 2016, <http://www.culturelezondagen.nl/nieuws/utrecht-omarmt-sociale-ondernemers-tijdens-culturele-zondag-win-win-/1236>.

over de begrippen die gebruikt worden, wordt er een begrippenkader geformuleerd waarin verschillende termen en hun betekenis in deze thesis gedefinieerd zullen worden.

2.2 Begrippenkader

a. Wat wordt er meegenomen in de dansdatabase?

In de dansdatabase worden alle dansuitvoeringen verzameld die gedurende 17-30 oktober 2016 in de Utrechtse wijken zijn opgevoerd. Deze thesis hanteert dezelfde betekenis voor een 'uitvoering' als *Music scape Utrecht* gebruikt voor het begrip 'concert'.²⁹ Uiteraard is de betekenis passend gemaakt voor de discipline dans. In dit onderzoek is een uitvoering een openbaar toegankelijk dansant optreden in een georganiseerd verband. De kwaliteit van de voorstelling en de vaardigheid van de danser hebben geen invloed in de beoordeling of het als een uitvoering beschouwd kan worden. Daarbij worden alleen dansoptredens die van tevoren aangekondigd zijn in papieren media, op internet en in andere vormen van promotie meegenomen in de database. De termen uitvoering, optreden en voorstelling worden allen gebruikt in dit onderzoek en worden als synoniemen beschouwd.

Naast de dansvoorstellingen worden dansfeesten en dansavonden die in diverse accommodaties georganiseerd worden meegenomen in de dansdatabase. Bij dit soort evenementen is er voor bezoekers de mogelijkheid om te dansen op live muziek en muziek die gedraaid wordt door een DJ. Voor deze activiteiten wordt in dit onderzoek de term dansevenement gebruikt. Alleen de evenementen die openbaar toegankelijk zijn en van tevoren zijn aangekondigd op internet of papieren media worden in beschouwing genomen. Bruiloftfeesten worden bijvoorbeeld niet meegenomen.

Wat ook niet wordt meegeteld zijn de danslessen die dansers bij verschillende dansscholen kunnen volgen. Over het algemeen moet men zich opgeven voor dit soort lessen en zijn die niet openbaar toegankelijk.

b. Locaties

Uit dit onderzoek zal duidelijk worden in welke mate er sprake is van een duale structuur in het danslandschap in Utrecht. Er zullen dus zowel reguliere locaties als niet-reguliere locaties aan bod komen. Dezelfde definities die Van der Blij beschrijft in *de Kunstmatige Kloof* zullen gehanteerd worden in deze thesis. Van der Blij definieert de reguliere podia als accommodaties die specifiek zijn ingericht voor het aanbieden van podiumkunsten en waarin een regelmatig aanbod plaatsvindt.³⁰ De niet-reguliere podia worden beschreven als de accommodaties die niet hoofdzakelijk voor het aanbieden van podiumkunsten zijn ingericht en/of waar niet een regelmatig aanbod plaatsvindt.³¹

c. Door wie?

In dit onderzoek zijn er vier typen dansers: de professionele danser, de semi-professionele danser, de amateurdanser en de recreatiedanser. De professionele danser is iemand die betaald wordt om dansvoorstellingen te geven. De semi-professionele danser is iemand die nog met zijn of haar dansopleiding bezig is of net is afgestudeerd. De amateurdanser volgt danslessen voor zijn of haar

²⁹ Lelieveldt, *Music scape Utrecht*, 8-9.

Lelieveldt verstaat onder een concert een openbaar toegankelijk live muzikaal optreden in een georganiseerd verband. De tijdsduur maakt niet uit, zolang het gaat om een afgerond geheel telt het als concert.

³⁰ Van der Blij, *de kunstmatige kloof*, 18.

³¹ Idem.

plezier en verdient er geen geld mee. In de dansdatabase worden ook dansevenementen meegeteld. Bij dit soort evenementen komen mensen met verschillende dansniveaus en danservaringen bijeen om een leuke avond te hebben. De bezoekers hebben bij deze evenementen een actieve rol en dansen zelf in tegenstelling tot een dansvoorstelling waar de mensen zitten en toekijken. De bezoekers van de dansevenementen worden in mijn onderzoek recreatiedansers genoemd. Deze term is afgeleid van de definitie van recreatiedans geformuleerd door danscriticus Luuk Utrecht. Hij beschreef recreatiedans als dans die alleen plaatsvindt vanwege de beleving van dansplezier; vaak bij vreugdevolle en feestelijke gebeurtenissen.³²

d. Dansstijlen

Het geheel van dansstijlen is een complex systeem. Binnen een bepaalde dansstijl bestaan er verschillende substijlen, wat het ingewikkeld maakt om dansstijlen in te delen in een select aantal danscategorieën. Aan de hand van een onderzoek naar kunstbeoefening in de vrije tijd in Alphen aan den Rijn van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) en mijn eigen danskennis is er een hoofdindeling gemaakt, waarin de dansoptredens en dansevenementen gecategoriseerd worden.³³ Het onderzoek van SCP bestudeert onder andere waar er gedanst kan worden in Alphen aan den Rijn en maakt hierbij onderscheid tussen verschillende dansstijlen.³⁴ Dansstijlen die mijns inziens ontbraken aan het onderzoek van SCP heb ik voor deze thesis toegevoegd. Uiteindelijk is de volgende indeling gemaakt: I. Klassiek ballet; II. Moderne dans; III. Ballroom en latin; IV. Jazzdans en swing dance; V. Hiphop; VI. Volks-, wereld- of internationale dans; VII. Overig. Omdat de categorie 'overig' geen dansstijl is, wordt 'overig' een danscategorie genoemd. Later in deze thesis zullen deze dansstijlen uitgebreider beschreven worden.

3 Context

3.1 De stad Utrecht

Utrecht is centraal gelegen op een knooppunt van wegen, spoorwegen en waterwegen. Hierdoor is Utrecht een vooraanstaande beurzen- en conferentiestad. De stad huisvest verschillende hogere onderwijsinstellingen, hoofdkantoren van grote bedrijven en dienstverlenende instellingen die economisch gezien enorm groeien. De Utrechtse bevolking omvat op 1 januari 2016 ruim 339.000 inwoners en dit maakt Utrecht qua inwoners de vierde stad van Nederland.³⁵

De leeftijdsopbouw van Utrecht is anders dan gemiddeld in Nederland. Er wonen in Utrecht relatief veel kinderen van jonger dan 5 jaar en twintigers en dertigers. Dit gegeven kan verklaard worden door de onderwijsinstellingen voor hoger onderwijs, waardoor veel studenten zich vestigen in Utrecht. Daarnaast settelen starters en jonge gezinnen zich vaak in Utrecht, vanwege toenemende werkmogelijkheden in de stad.³⁶ 33 procent van de Utrechters heeft een cultureel diverse achtergrond. Op 1 januari 2016 omvatte Utrecht 260 diverse etniciteiten, waarvan de Marokkaanse,

³² Luuk Utrecht, *Van hofballet tot postmoderne-dans: de geschiedenis van het academische ballet en moderne dans* (Zutphen: Walburg Pers, 1988), 23.

³³ Andries van den Broek, *Mogelijkheden tot kunstbeoefening in de vrije tijd* (Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2010).

³⁴ De volgende dansstijlen worden in het onderzoek van SCP genoemd: Klassiek ballet, volksdans, werelddans en streetdance. Van den Broek, *kunstbeoefening*, 115.

³⁵ Utrecht Monitor, "Bevolking & bestuur."

³⁶ Utrecht Monitor, "Samenstelling naar groepen."

Turkse en Surinaamse de meest omvangrijke zijn.³⁷ Utrecht staat op de zevende plek van de 30 regio's in Europa die gezien worden als innovatieleiders als het gaat om het aandeel mensen met een hoog opleidingsniveau en/of werkzaam zijn in de kennis- en technologiesector. Daarnaast staat Utrecht op de vierde plek van de 30 Europese regio's met betrekking tot het gemiddelde opleidingsniveau van 25-64 jarigen.³⁸

3.2 Cultuur in Utrecht

Eind 2015 is er een inwonersenquête gedaan onder de inwoners van Utrecht. Circa 12.500 inwoners hebben de mogelijkheid gehad om te enquête in te vullen.³⁹ 80 procent van de Utrechtse bevolking bleek tevreden te zijn met het culturele aanbod in de stad. Daarentegen zijn de Utrechters minder tevreden over het cultuuraanbod in hun eigen buurt. Slechts 45 procent is tevreden over het cultuuraanbod in hun eigen buurt. De tevredenheid bij de inwoners van de Binnenstad, Utrecht-Oost en Vleuten-De Meern is het hoogst. Inwoners van Utrecht-Zuid en Utrecht-Zuidwest zijn het minst tevreden over het cultuuraanbod in hun buurt.⁴⁰

Het percentage cultuurbezoekers in 2015 (80 procent) is gedaald vergeleken 2014 (84 procent). Hier staat wel tegenover dat de cultuurbezoekers meer verschillende culturele activiteiten zijn gaan doen. Utrechters gaan het meest naar de film (73 procent), een museum (64 procent) en naar een festival of evenement (60 procent).⁴¹ Het percentage Utrechters dat een dans- of balletuitvoering heeft bezocht is in 2015 (15 procent) ten opzichte van 2014 (13 procent) toegenomen. Meer dan de helft van de ondervraagde Utrechtse bevolking (53 procent) beoefent in 2015 een culturele activiteit als beroep of hobby. Circa 750 inwoners, 6 procent van de ondervraagde inwoners, is actief als danser.⁴²

3.3 Utrechtse danslandschap

Dansopleidingen

Dansers die professionele ambities hebben of dansdocent willen worden, kunnen een dansopleiding volgen aan de Utrechtse Dansacademie. Dit is een mbo-opleiding waarbij niet alleen de focus ligt op danspraktijk, maar ook danstheorie, ondernemerschap en pedagogiek behandeld worden.⁴³ Daarnaast kunnen semi-professionals terecht bij het podiumkunstengezelschap DOX. Dit gezelschap bestaat uit zelfstandige kunstenaars die jongeren begeleiden in de interdisciplinaire podiumkunstwereld. Deze jongeren krijgen de mogelijkheid zich te ontwikkelen tot performers, docenten of professionele makers.⁴⁴ Voor de cultuurnotaperiode 2017-2020 heeft DOX €368.600 subsidie per jaar aangevraagd bij de Gemeente Utrecht. De Adviescommissie Cultuurnota adviseert de aanvraag te honoreren met

³⁷ Utrecht Monitor, "Samenstelling naar groepen."

Marokkanen: 8,8 procent; Turken: 4,1 procent; Surinamers: 3,1 procent.

³⁸ Utrecht Monitor, "Utrecht Internationaal."

³⁹ Het is onduidelijk of er ook daadwerkelijk 12.500 inwoners de enquête hebben ingevuld.

⁴⁰ Utrecht Monitor, "Tevredenheid aanbod cultuur."

⁴¹ Utrecht Monitor, "Cultuurdeelname."

⁴² Idem.

⁴³ Utrechtse Dansacademie, "Danser/dansdocent," laatst geraadpleegd 27 oktober 2016,

<http://www.utrechtsedansacademie.nl/opleiding/danser-dansdocent/>.

⁴⁴ DOX, "Info over Dox," laatst geraadpleegd 27 oktober 2016, <http://wijzijndox.nl/familie/over-dox/>.

het €248.231 vanwege de zowel lokale als landelijke onderscheidende opleidingsplek die het voor jonge kunstenaars is .⁴⁵

Amateurdansers kunnen in Utrecht op diverse plekken hun favoriete dansstijl beoefenen. Utrecht bevat onder andere 13 dansscholen voor ballroom- en latinliefhebbers en 13 dansscholen voor volks-, wereld-, en internationale dansers. In bijlage 1 wordt een uitgebreid overzicht gegeven van dansscholen en dansgezelschappen in Utrecht.⁴⁶ Binnen de Utrechtse dansinfrastructuur vinden er regelmatig ontmoetingen plaats tussen dansgezelschappen en dansscholen in de vorm van masterclasses. Zo gaf het professionele dansgezelschap De Dansers recentelijk een masterclass aan fanatieke amateurdansers van Danscentrum Utrecht.⁴⁷

Dansgezelschappen

In Utrecht zijn er 3 professionele dansgezelschappen. De Dansers (voorheen Merckx&Dansers en begonnen als Dansend Hart in 1984) is hier een van. Het gezelschap is gevestigd in theaterhuis De Berenkuil. Oprichter Wies Merckx had de artistieke leiding maar heeft deze in 2014 overgedragen aan choreograaf Josephine van Reenen en componist Guy Corneille. De Dansers, bestaande uit dansers en muzikanten, geeft zogenaamde 'dansconcerten'. Moderne dans wordt hierbij gecombineerd met live muziek. Met hun voorstellingen speelt het dansgezelschap in theaters, op scholen, op festivals in de buitenlucht en in het buitenland voor kinderen, families, jongeren en (jong)volwassenen. De Dansers maakt ruim 100 voorstellingen per jaar waarmee er 15.000 bezoekers worden bereikt.⁴⁸ Voor de cultuurnotaperiode 2017-2020 heeft De Dansers €100.000 subsidie per jaar aangevraagd bij de Gemeente Utrecht. De Adviescommissie Cultuurnota adviseert de aanvraag te honoreren met het gevraagde bedrag vanwege de gevestigde naam en het onderscheidende karakter van het gezelschap.⁴⁹

De andere 2 professionele dansgezelschappen zijn In Motie onder leiding van Meta Rooding en La Vinia Dans onder leiding van Iris Houtgast. Gedurende de onderzoeksperiode waren deze gezelschappen niet actief. In Motie is een moderne dans-gezelschap en legt de nadruk naast optredens op de ontwikkeling van danscollega's in het professionele circuit in de vorm van workshops en netwerkmogelijkheden.⁵⁰ La Vinia heeft een repertoire bestaande uit diverse dansstijlen als jazzdans, latin en werelddans. Ze zijn te boeken voor diverse feestelijke gelegenheden.⁵¹

⁴⁵ Gemeente Utrecht, *Utrecht, culturele metropool in ontwikkeling - Adviescommissie Cultuurnota 2017-2020* (Utrecht, 2016), 109-110.

⁴⁶ Met dank aan Cultuurpromotie Utrecht die enkele kerngegevens ter beschikking stelde voor dit onderzoek. Ondanks dat deze door mij zijn aangevuld, kan het zijn dat er Utrechtse dansscholen en dansgezelschappen ontbreken.

⁴⁷ Danscentrum Utrecht, "Zondag 16 oktober: Masterclass De Dansers," laatst geraadpleegd 27 oktober 2016, <http://www.dcu.nl/zondag-16-oktober-masterclass-de-dansers>.

⁴⁸ De Dansers, "Over ons," laatst geraadpleegd 27 oktober 2016, <http://www.dedansers.com/over-ons/>.

⁴⁹ Gemeente Utrecht, *Cultuurnota 2017-2020*, 47-48.

⁵⁰ In Motie Dans, "Over In Motie," laatst geraadpleegd 27 oktober 2016, <http://www.inmotiedans.nl/#overons>.

⁵¹ La Vinia Dans, "La Vinia Dans," laatst geraadpleegd 30 november 2016, <http://www.lventertainment.nl/>.

Podia en festivals

Utrecht heeft twee podia die voor dans, en dan voornamelijk dansrepertoire en moderne dans, belangrijk zijn. Dit zijn de Stadsschouwburg Utrecht en Theater Kikker. De Stadsschouwburg (1941) programmeert jaarlijks ruim 500 voorstellingen en bereikt hiermee 200.000 bezoekers. Dit maakt de Stadsschouwburg het grootste theaterpodium in Utrecht en omstreken. De Stadsschouwburg heeft twee zalen: de Douwe Egbertszaal met 847 plekken (in amfi-opstelling 627) en de Blauwe Zaal met 165 plekken.⁵² Alle theatergenres komen aan bod, zowel nationale als internationale voorstellingen. Een belangrijke focus ligt op toneel, jeugdtheater, dans, muziektheater en cabaret. Daarbij programmeert de Stadsschouwburg jonge makers en stimuleert talentontwikkeling. Voor de cultuurnotaperiode 2017-2020 heeft de Stadsschouwburg €6.323.750 subsidie per jaar aangevraagd bij de Gemeente Utrecht. De Adviescommissie Cultuurnota adviseert de aanvraag te honoreren met €6.168.048 vanwege het brede en gevarieerde aanbod en de voorbeeldfunctie van de Stadsschouwburg.⁵³

Theater Kikker (1972) presenteert circa 300 voorstellingen in eigen programmering en circa 100 voorstellingen voor externe huurders en festivals. Kikker heeft twee zalen: de Grote Zaal met 172 plekken en de Kleine Zaal met 72 plekken. De focus ligt op cultuur van lokale bodem afkomstig van disciplines als moderne dans, eigentijds toneel, jeugdtheater en nieuwe (elektronische) muziek.⁵⁴ Kikker heeft €754.371 subsidie per jaar aangevraagd bij de Gemeente Utrecht. De Adviescommissie Cultuurnota adviseert de aanvraag te honoreren met €746.915 vanwege de ruimte die Kikker aanbiedt aan Utrechtse makers en hun sterke en prikkelende programmering.⁵⁵

Naast deze twee podia is er het SPRING Performing Arts Festival, het resultaat van een fusie tussen Festival a/d Werf en Springdance in 2013. Het internationale festival SPRING zet zich in voor jonge kunstenaars en artistieke ontwikkeling van theater, dans en cross-overs. Daarnaast heeft SPRING een educatief en reflectief programma voor studenten en jonge kunstenaars. In 2015 was het aantal bezoekers gestegen met 35 procent tot een totaal van 20.000 bezoekers. SPRING heeft €400.000 subsidie per jaar aangevraagd bij de Gemeente Utrecht. De Adviescommissie Cultuurnota adviseert de aanvraag te honoreren met het gevraagde bedrag vanwege de potentie van SPRING om uit te groeien tot internationaal topfestival.⁵⁶

⁵² Stadsschouwburg Utrecht, "Blauwe zaal," laatst geraadpleegd 23 november 2016, <https://www.stadsschouwburg-utrecht.nl>.

Stadsschouwburg Utrecht, "Douwe Egbertszaal."

⁵³ Gemeente Utrecht, *Cultuurnota 2017-2020*, 105-106.

⁵⁴ Theater Kikker, "Meer over ons," laatst geraadpleegd 23 november 2016, <https://www.theaterkikker.nl/over-ons/meer-over-ons/achtergrond/>.

⁵⁵ Gemeente Utrecht, *Cultuurnota 2017-2020*, 110-111.

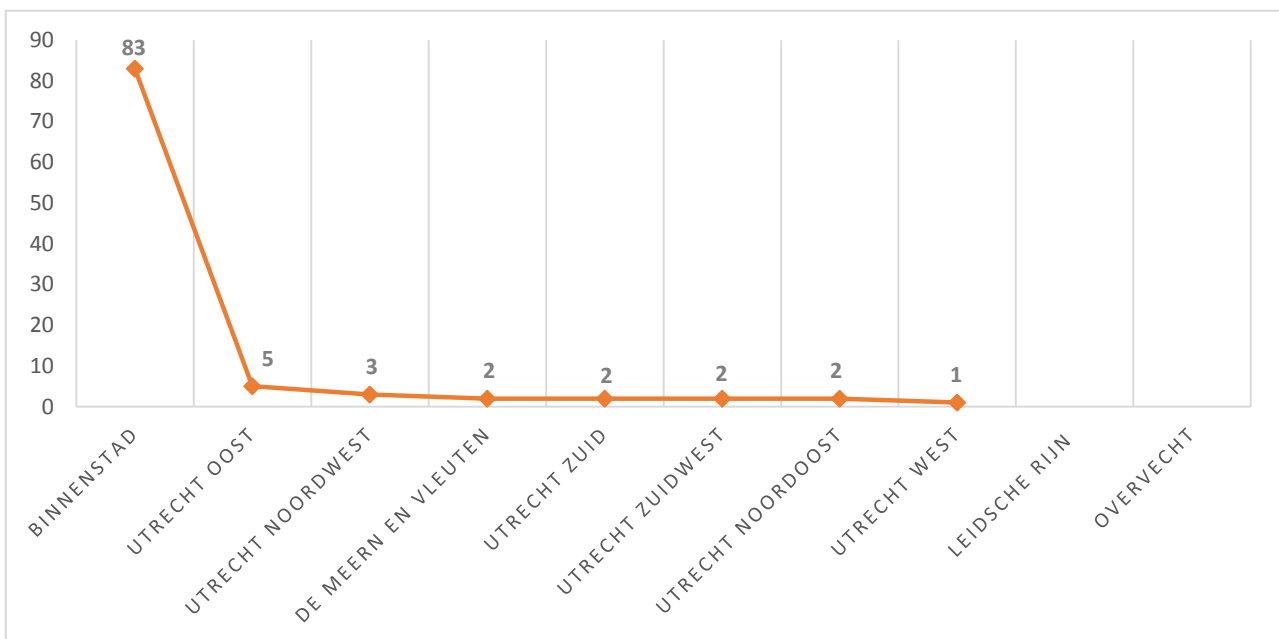
⁵⁶ Idem. 104-105.

4 Resultaten

4.1 Basisresultaten

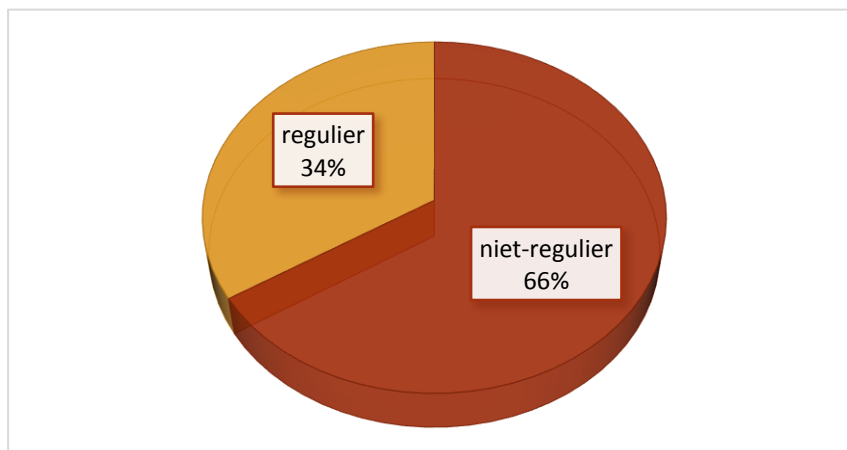
Waar vinden de dansvoorstellingen en dansevenementen plaats?

In de periode van 17-30 oktober 2016 vonden er in Utrecht 100 dansvoorstellingen en dansevenementen plaats. 83 van de 100 dansvoorstellingen en dansevenementen vonden plaats in de Binnenstad van Utrecht. Hier bevinden zich de meeste locaties waar dansactiviteiten georganiseerd kunnen worden. De resterende 17 dansvoorstellingen en dansevenementen waren in de wijken Utrecht-Noordoost, Utrecht-Noordwest, Utrecht-Oost, Utrecht-West, Utrecht-Zuid en Utrecht-Zuidwest. Dansvoorstellingen en dansevenementen in de wijken Leidsche Rijn en Overvecht in de periode 17-30 oktober 2016 ontbraken.

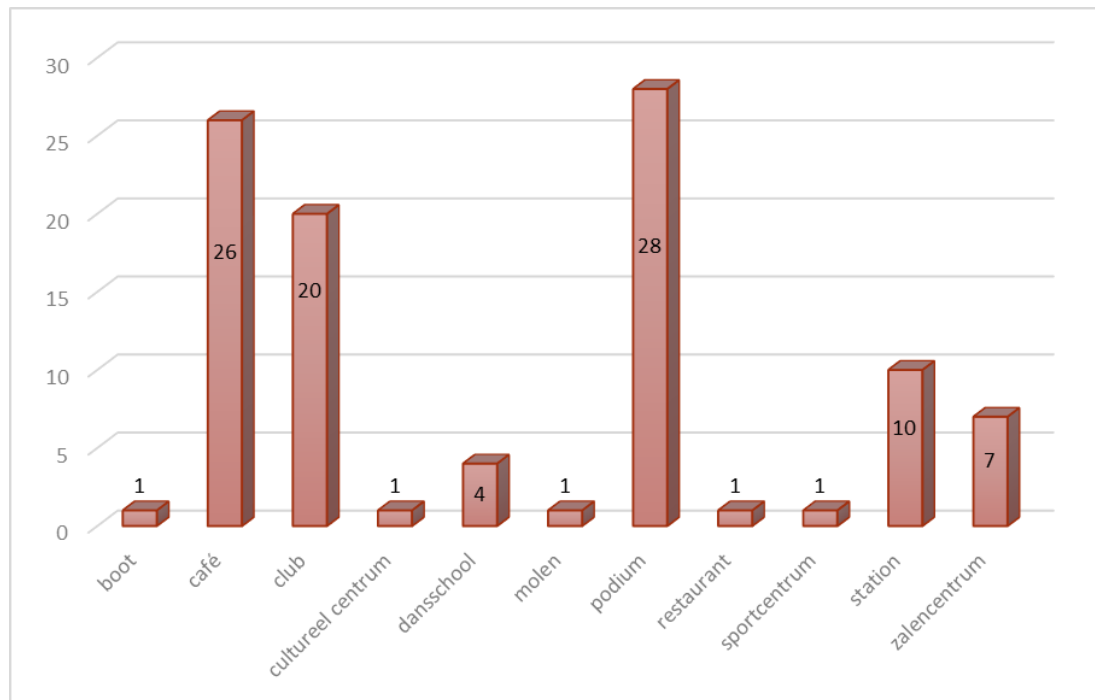
Figuur 2: Aantal dansvoorstellingen en dansevenementen per stadsdeel

Van deze 100 dansvoorstellingen en dansevenementen vonden er 34 plaats op reguliere podia. Dit zijn locaties als Tivoli Vredenburg, Theater Kikker, De Helling en Ekko. De resterende 66 dansoptredens en dansevenementen waren op niet-reguliere locaties. Sportcentrum Olympos, Utrecht Centraal Station en diverse cafés vallen onder andere in deze categorie.

Figuur 3: Percentages reguliere en niet-reguliere locaties

Van de reguliere locaties worden het ACU, de Jaarbeurs en Central Studios niet gesubsidieerd.⁵⁷ In de dansdatabase is een volledig overzicht van de reguliere/niet-reguliere locaties te vinden. De reguliere locaties hebben een potentiële bezoekerscapaciteit van 21.340 en de niet-reguliere locaties hebben een potentiële bezoekerscapaciteit van 20.105.⁵⁸ Bij deze laatste type locatie is Utrecht Centraal Station niet meegeteld. Het is lastig om hier een schatting van het bezoekersaantal te maken, aangezien duizenden bezoekers dagelijks langs dit centrale punt komen.

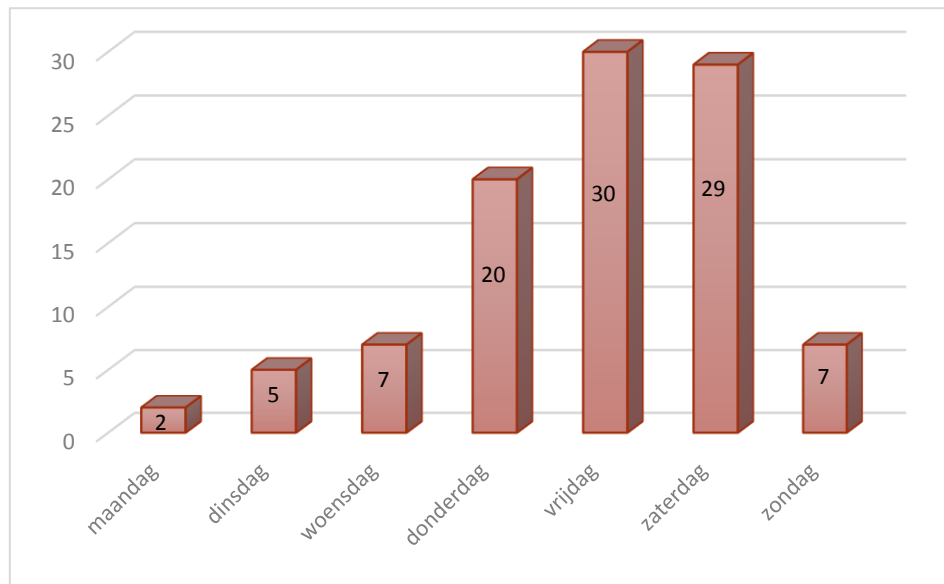
Figuur 4: Aantal dansvoorstellingen en dansevenementen op de verschillende typen locaties

In figuur 4 zijn de 100 dansoptredens en dansevenementen weergegeven op de diverse typen locaties. Naast 'podium' steken de locaties 'café' en 'club' boven de andere typen locaties uit. Uit dit resultaat vormt zich de vraag of cafés en clubs niet als reguliere locatie moeten worden gezien. In de dansdatabase zijn alle cafés en clubs beschouwt als niet-regulier. Daarentegen is Van der Blij's definitie van reguliere locatie een accommodatie die specifiek voor het aanbieden van podiumkunsten is ingericht en waarin een regelmatig aanbod plaatsvindt. Of een club en café specifiek zijn ingericht voor het aanbieden van podiumkunsten valt over te twisten, maar een regelmatig aanbod is er wel. In de dansdatabase is namelijk te zien dat sommige clubs en cafés wekelijks hetzelfde dansevenement organiseren.

⁵⁷Van de niet-reguliere locaties ontvangt alleen Sportcentrum Olympos subsidie Trajectum, "Tijdelijk extra subsidie voor sportcentrum Olympos," laatst geraadpleegd 7 november 2016, http://www.trajectum.hu.nl/tijdelijk_extra_subsidie_voor_sportcentrum_olympo/.

⁵⁸ Van sommige locaties kon de zaalcapaciteit niet achterhaald worden. Daarom is bij sommige locaties een schatting van de zaalcapaciteit gemaakt. In de dansdatabase is te zien voor welke locaties dit geldt.

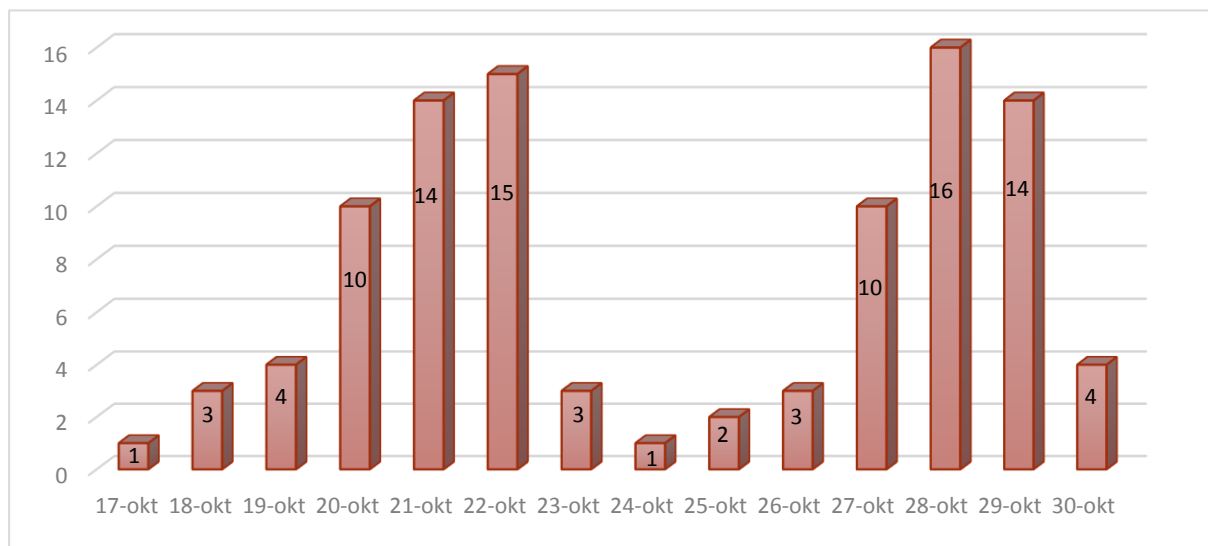
Wanneer vinden de dansvoorstellingen en dansevenementen plaats?

Figuur 5: Aantal dansvoorstellingen en dansevenementen per dag

Figuur 5 geeft weer op welke dagen de dansuitvoeringen en dansevenementen in Utrecht plaatsvonden. In de grafiek is duidelijk te zien dat de week met weinig dansvoorstellingen en dansevenementen begint. Naarmate de week vordert zijn er steeds meer dansactiviteiten. Vanaf donderdag is er een enorme groei te zien. De donderdagavonden staan in Utrecht bekend als de studentenavonden en worden er verschillende dansfeesten voor studenten georganiseerd. Vrijdag en zaterdag zijn vanzelfsprekend uitschieters, omdat mensen meestal vrij zijn deze dagen.

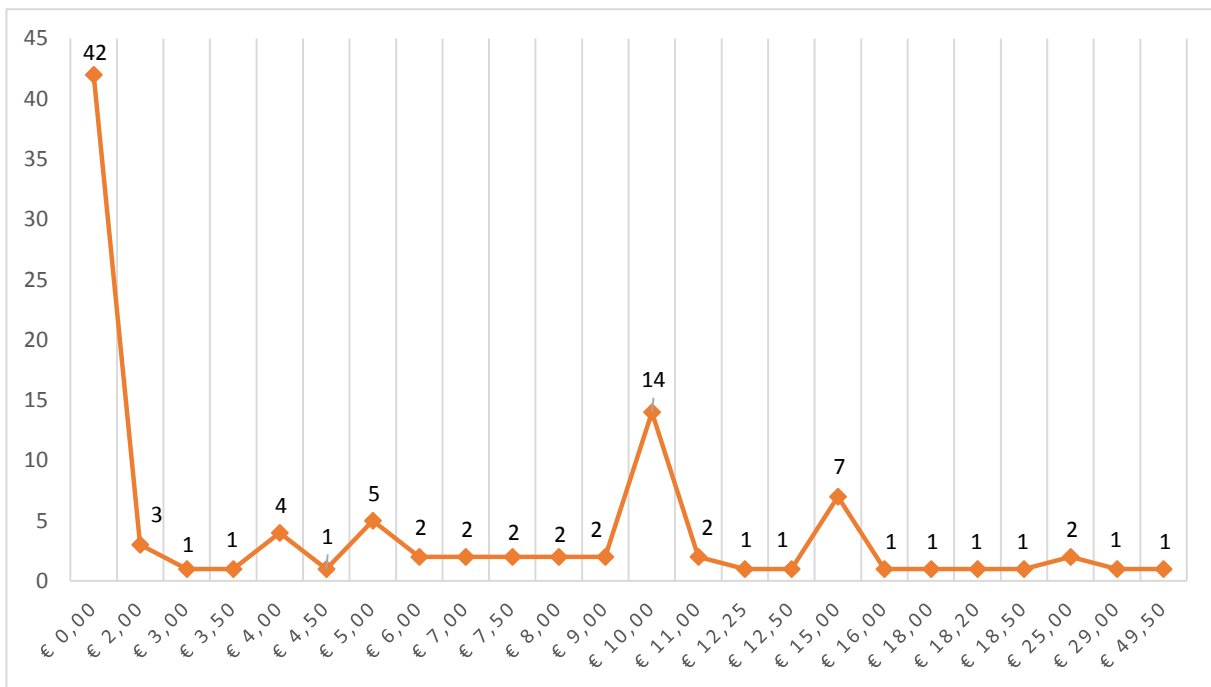
In figuur 6 is het aantal dansvoorstellingen en dansevenementen gespecificeerd naar datum. De herfstvakantie was van 17-23 oktober. Er waren gedurende de herfstvakantie niet meer activiteiten gerelateerd aan dans vergeleken de 'normale' week die van 24-30 oktober liep.

Figuur 6: Aantal dansvoorstellingen en dansevenementen gespecificeerd naar datum

Het aantal is zelfs gelijk aan elkaar. Zowel in de herfstvakantie als in de ‘normale’ week waren er 50 dansvoorstellingen en dansevenementen. In totaal waren er 8 dansvoorstellingen voor kinderen. Van deze 8 waren er 5 in de herfstvakantie. Dit zijn er meer dan in de ‘normale’ week, maar een overduidelijke uitschieter is het niet. Een kindervoorstelling die gedurende de herfstvakantie in Theater Kikker speelde is Herfststukjes: Kokers 3+. In deze voorstelling, die geproduceerd is door Dadodans, bouwen 2 dansers hun eigen wereld met kartonnen kokers. Deze beeldende dansvoorstelling gaat over samen spelen en fantasie.⁵⁹

Voor welke prijs vinden de dansvoorstellingen en dansevenementen plaats?

Figuur 7: Aantal dansvoorstellingen en dansevenementen en bijbehorende toegangsprijzen

Gedurende de onderzoeksperiode waren 42 dansvoorstellingen en dansevenementen gratis. Hier moet wel aangemerkt worden dat alleen de dansevenementen die op niet-reguliere locaties georganiseerd werden gratis te bezoeken waren. Dit kan verklaard worden door horeca-inkomsten die bij dansevenementen op niet-reguliere locaties hoger zijn dan bij dansvoorstellingen op reguliere locaties. Een niet-reguliere locatie kan op deze manier met kosten compenseren. Aan de dansuitvoeringen op reguliere locaties is een toegangsprijs verbonden, aangezien professionele voorstellingen betaald moeten zijn.

Binnen een dansvoorstelling of een dansevenement worden er vaak verscheidene toegangsprijzen gehanteerd. Hoe betere zitplekken men wil hebben bij een dansvoorstelling, hoe meer er voor betaald moet worden. Bij de dansevenementen is het regelmatig het geval dat hoe later men naar het evenement gaat, hoe duurder de toegangsprijs wordt. Als je bijvoorbeeld voor 24.00 uur binnen bent, is de toegang 5 euro en na 24.00 uur 10 euro. In de dansdatabase is per dansactiviteit de

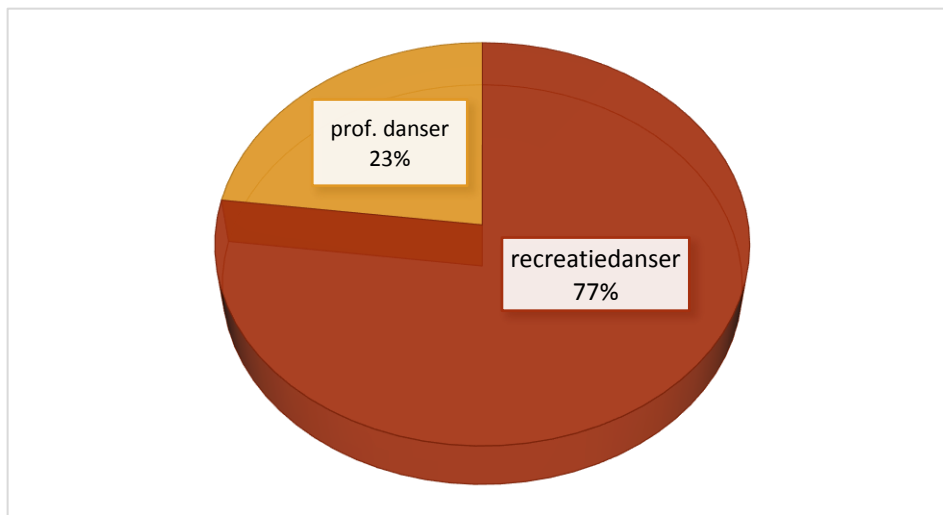
⁵⁹ Theater Kikker, "Herfststukjes: Kokers 3+."

hoogste toegangsprijs meegeteld. De gemiddelde toegangsprijs van alle dansvoorstellingen en dansevenementen is €6,24.⁶⁰

Een uitschieter in figuur 7 is de toegangsprijs van het hardstyle-evenement Unlocked Indoor Festival 2016. Voor €49,50 kon men 29 oktober in de Jaarbeurs meer dan 50 artiesten op 5 podia zien, waarbij elk podium zijn substijl binnen hardstyle presenteert. Het dansevenement duurde van 22.00 uur- 07.00 uur.

Door wie?

Bij de 100 dansuitvoeringen en dansevenementen in Utrecht waren twee typen dansers actief, namelijk de professionele danser en de recreatiedanser. In totaal waren er 23 dansvoorstellingen met professionele dansers en 77 dansfeesten met recreatiedansers. Dat de semi-professionals en de amateurdansers niet actief waren op openbare reguliere en niet-reguliere locaties kan verklaard worden doordat deze typen dansers op andere momenten in het jaar dansvoorstellingen hebben. Deze typen dansers zijn meestal aan het begin van het seizoen actief om nieuwe leden te werven, halverwege het seizoen om voor het tweede deel van het seizoen leden te werven en aan het eind van het seizoen om te laten zien wat er het afgelopen seizoen geleerd is.

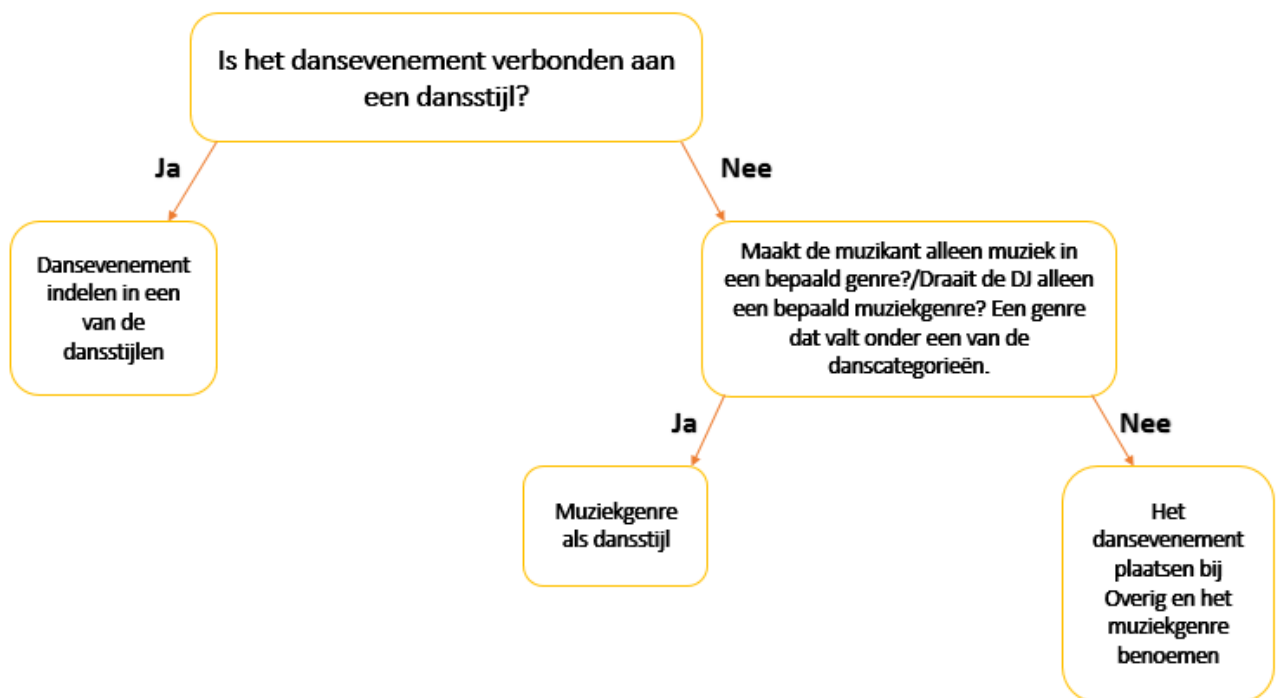
Figuur 8: Door wie?

⁶⁰ Berekend door alle toegangsprijzen uit de dansdatabase bij elkaar op de tellen en het getal te delen door 100 dansvoorstellingen en dansevenementen. ($623,95:100=6,24$) Hierbij is geen rekening gehouden met eventuele kortingen als CJP of studentenkorting.

4.2 Resultaten gespecificeerd naar dansstijl

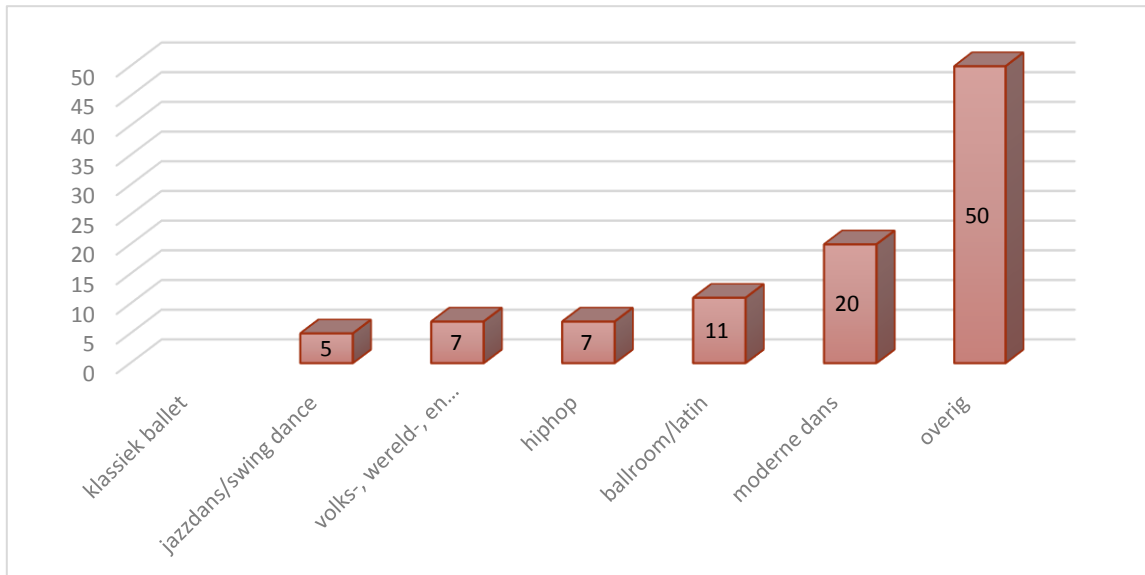
Hoe is er te werk gegaan?

In mijn onderzoek worden alle openbaar toegankelijke evenementen in Utrecht waarbij men kan dansen en welke van tevoren zijn aangekondigd op internet of papieren media meegenomen in de dansdatabase. De moeilijkheid in dit onderzoek zit niet in het beoordelen of het wel of niet als een dansevenement gezien kan worden, maar in het plaatsen ervan bij de juiste dansstijl. Vooral bij dansfeesten en dansavonden die niet gebonden zijn aan een dansstijl (bijvoorbeeld een salsa-avond) is dit lastig. Bezoekers van dit soort avonden dansen allemaal op hun eigen manier en niet altijd 'volgens de regels' van een bepaalde dansvorm. Aan de hand van een zelf samengesteld schema (Figuur 9) zijn deze dansevenementen onderverdeeld in de verschillende dansstijlen. Als er bij een dansevenement geen sprake is van een duidelijke dansstijl wordt er gekeken naar het muziekgenre om een indeling te maken. Muziek is immers de beste indicator om de dansstijl te bepalen, omdat deze doorgaans voortvloeien uit en zich ontwikkelen vanuit de muziek. Er zal bijvoorbeeld geen salsa gedanst worden op een feest waar alleen hiphop wordt gedraaid. Nu zijn er ook uitgaansgelegenheden die verschillende soorten muziek draaien of muziek die helemaal niet bij de één van de dansstijlen te plaatsen is. In dit geval wordt het evenement geplaatst bij 'overig' en wordt er geprobeerd het meest dominante muziekgenre te beschrijven. Uiteraard blijft dit moeilijk, omdat ik niet bij deze dansfeesten aanwezig ben geweest. Aan de hand van de promotietekst en informatie van de organisator wordt het muziekgenre bepaald. Dit schema wordt alleen gebruikt bij het indelen van de dansevenementen. Bij dansvoorstellingen wordt de dansstijl in de promotietekst vaak al aangegeven.

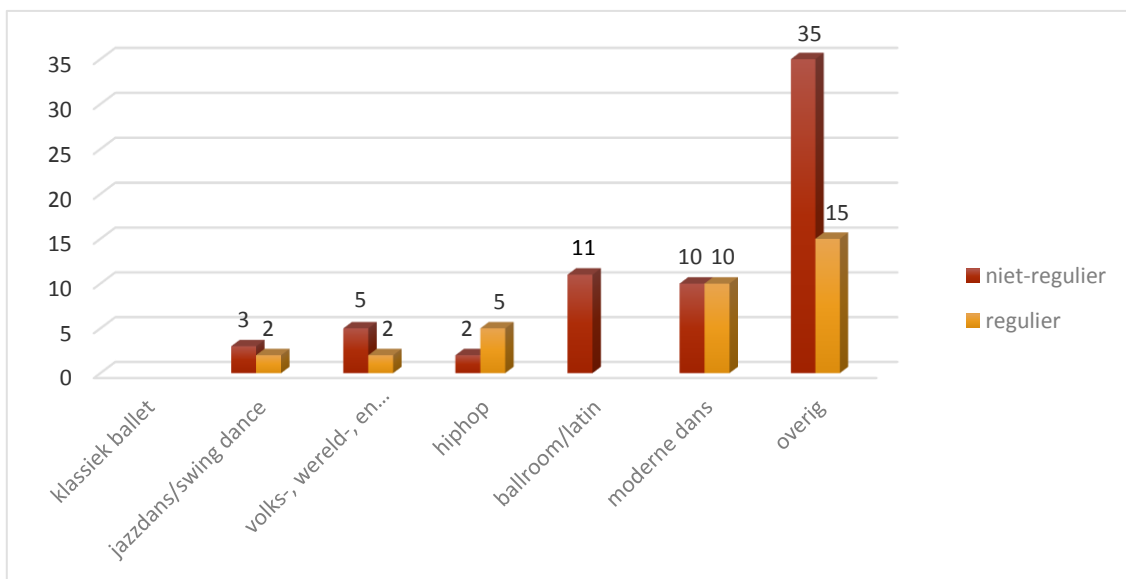

Figuur 9: Schema indeling dansstijlen

In figuur 10 is het aantal dansvoorstellingen en dansevenementen gespecificeerd naar dansstijl te zien. De danscategorie 'overig' springt hier eruit. Dit kan verklaard worden doordat Utrecht een studentenstad is, waar veel dansfeesten voor jongeren en studenten worden georganiseerd. Op deze dansfeesten is de muziek meestal divers en daarom passen deze evenementen bij geen van de andere dansstijlen.

Figuur 10: Aantal dansvoorstellingen en dansevenementen gespecificeerd naar dansstijl

Figuur 11: Aantal reguliere en niet-reguliere locaties per dansstijl

Figuur 11 geeft per dansstijl weer of dansactiviteiten op reguliere of niet-reguliere locaties plaatsvonden. De danscategorie 'overig' is ook in deze figuur de grootste. Zo worden er 39 dansfeesten georganiseerd op niet-reguliere locaties. Hier vallen voornamelijk cafés en clubs onder. Daarnaast is het opvallend dat de dansstijl ballroom/latin geen dansuitvoeringen en dansevenementen op reguliere locaties hebben gehad. Een verklaring hiervoor kan zijn dat ballroom/latin over het algemeen geen dansstijl is waarbij je als toeschouwer zit en toekijkt. Het merendeel van de ballroom- en latinevenementen meegeteld in dit onderzoek zijn 'vrijdans-avonden'.

Op deze avonden kunnen mensen een bepaalde ballroom- of latindans in een informele setting met elkaar oefenen. Zo organiseert Café Tropical in Utrecht-Zuid elke vrijdag Salsa Friday van 21.00-03.00 uur. Voor €7,50 kan men tot diep in de nacht verschillende latindansen oefenen als salsa, bachata en kizomba.⁶¹

I. Klassiek ballet

Klassiek ballet is een dansstijl met een lange voorgeschiedenis die tot op heden door velen wordt gezien als een essentiële basistechniek voor een danser. De dansstijl omvat vastgelegde structuren voor het aanleren van langbestaande dansbewegingen en dit maakt een ballet een dansstijl waarbij discipline een vereiste is. Deze dansposities en dansbewegingen vormen de basis die ook bij andere dansstijlen gebruikt worden. Klassiek ballet is een gracieuze en vloeiende dans waarbij goede presentatie en lenigheid een belangrijke rol spelen. Daarbij proberen balletdansers de illusie te creëren licht te zijn, bij sprongen of het liften van de partner proberen de dansers zo hoog mogelijk te komen en te 'zweven'.⁶²

Resultaten Klassiek ballet

Gedurende de onderzoeksperiode waren in geen dansvoorstellingen in de dansstijl klassiek ballet. Dit kan verklaard worden doordat balletgezelschappen hun voorstellingen rond feestdagen hebben. Het Nationale Ballet heeft bijvoorbeeld een hele voorstellingenreeks in december en voert dit jaar het stuk *Coppelia* op.⁶³

II. Moderne dans

Moderne dans verzet zich tegen de stricte regels van klassiek ballet. Vanaf de jaren 20 en 30 waren er danseressen die zich ongemakkelijk voelde bij de vastgelegde dansbewegingen en de gedisciplineerde danslessen van klassiek ballet, dus ging men experimenteren met eigen bedachte danspassen. Deze manier van bewegen bracht een vrijheid en relaxtheid met zich mee, wat bij klassiek ballet ontbrak. Bij moderne dans is het gebruik van eigen emoties belangrijk bij het uitvoeren van danspassen. Waar het bij klassiek ballet gaat om het zo licht mogelijk zijn, gaat het bij moderne dans om het gebruik van lichaamsgewicht. Vallen en andere grondbewegingen zijn daarom vaak onderdeel van een moderne danschoreografie.⁶⁴

Resultaten moderne dans

Gedurende de onderzoeksperiode waren er 20 dansvoorstellingen in de dansstijl moderne dans. Alle 20 moderne dans-voorstellingen werden uitgevoerd door professionele dansers. De voorstellingen vonden plaats op reguliere locaties als Theater Kikker, Stadsschouwburg Utrecht en Tivoli Vredenburg.⁶⁵ Stadsschouwburg Utrecht en Tivoli Vredenburg zijn beide lid van de VSCD.

⁶¹ Café Tropical, "Salsa Friday," laatste geraadpleegd 24 november 2011, <http://www.cafetropical.nl/cafe-tropical-tropicadans-agenda/details/365-salsa-friday?xref=406>.

⁶² Robin Lakes, "The Messages behind the Methods: The Authoritarian Pedagogical Legacy in Western Concert Dance Technique Training and Rehearsals," *Arts Education Policy Review* 106 no. 5 (2005): 3.

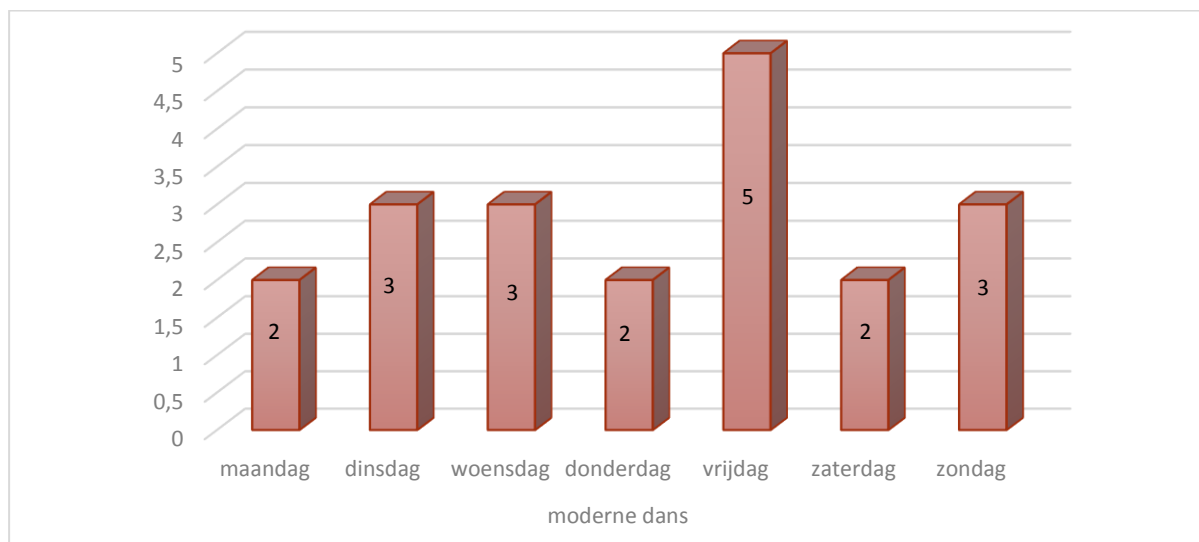
⁶³ Het Nationale Ballet, "Coppelia," laatst geraadpleegd 24 november 2016, <http://www.operaballet.nl/nl/ballet/2016-2017/voorstelling/coppelia>.

⁶⁴ Dans info, "Modern dansen," laatst geraadpleegd 21 oktober 2016, <http://www.dans-info.net/soorten-dansen/modern-dansen>.

⁶⁵ Informatie over de zalen is te vinden in de dansdatabase.

Een opvallende locatie in de dansdatabase is Utrecht Centraal Station. Hier werd het dansoptreden *How can we know the dancer from the dance?* van 2 mei tot en met 28 oktober 2016 dagelijks opgevoerd. Kunstenaarsduo Sander Breure en Witte van Hulzen maakte een choreografie gebaseerd op de bewegingen van de reiziger en de forens. Voorafgaand heeft het kunstenaarsduo voorbijgangers op het station geobserveerd en hun bewegingen geanalyseerd. Deze typische maar meestal onbewuste handelingen, zoals het eten van een appel, swypen op je telefoon of het pakken van een sigaret, zijn vervolgens omgezet in een 6 uur durende choreografie uitgevoerd door 4 acteurs.⁶⁶ Overigens is dit het enige dansvoorstelling in de dansdatabase met professionals die op een niet-reguliere locatie optreden.

Alle moderne dans-voorstellingen bij elkaar hadden een potentiële bezoekerscapaciteit van 2595. Hier zijn niet de dagelijkse optredens van de 4 acteurs op Utrecht Centraal Station bij opgeteld, maar deze locatie heeft uiteraard een enorm bereik van vele duizenden bezoekers. De meeste moderne dans-optredens in Utrecht vonden plaats op vrijdagen. Figuur 12 geeft een weergave van alle moderne dans-voorstellingen gespecificeerd naar dag. De gemiddelde toegangsprijs van de moderne dans-optredens is €7,41. De voorstelling *SPEAK LOW IF YOU SPEAK LOVE* van het dansgezelschap Ultima Vez had de hoogste toegangsprijs binnen de moderne dans-optredens namelijk €29,-.

Figuur 12: Aantal moderne dans-optredens gespecificeerd naar dag

III. Ballroom en latin

Onder ballroom dansen verstaan we verschillende dansen die samen met een partner worden uitgevoerd, zoals de quickstep, de tango en de weense wals. Het is een vloeiende en zeer bewegelijke dansstijl waarbij de hele dansvloer wordt benuttigd. Ook bij ballroom dansen zijn er dansregels die

⁶⁶ Deze voorstelling in medemogelijk gemaakt door Public Works, een initiatief van Stichting Kunst in het stationsgebied en Gemeente Utrecht.

Public Works, "Dans van de forens," *Folder Public Works*, 2016.

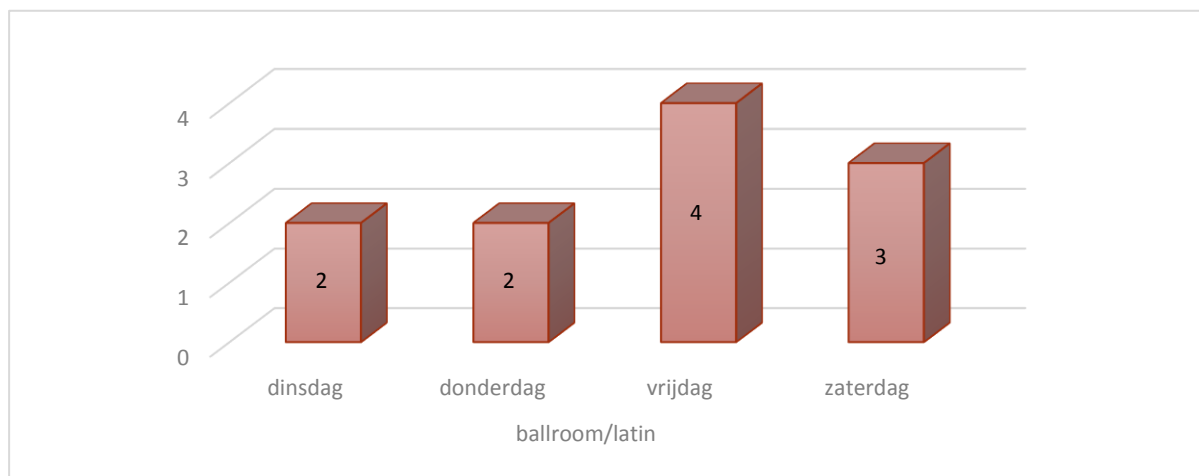
moeten verzekeren dat een dans correct wordt uitgevoerd. Zowel danswedstrijden als dansavonden waar men voor het plezier ballroom kan beoefenen zijn voor deze dansstijl gebruikelijk.⁶⁷

Latin valt in hetzelfde straatje als ballroom, alleen vindt deze dansstijl zijn oorsprong in Latijns-Amerika. Latin is ook een verzamelnaam voor verschillende dansen die met een partner worden uitgevoerd, zoals salsa en de rumba. Bij latin draait het om de verleiding. De dansers moeten passie en romantiek uitstralen in hun dans en lichaamstaal. Bij ballroom is de sfeer sierlijk en elegant, terwijl latin hartstochtelijk en verleidelijk is.⁶⁸

Resultaten ballroom en latin

Er waren 11 ballroom- en latindansavonden in periode van 17-30 oktober 2016. Alle 11 dansavonden waren georganiseerd op niet-reguliere locaties als Restaurant Nikos, Dansschool Fred, Sportcentrum Olympos en Boot 10. De laatstgenoemde is een boottocht voor latindansers georganiseerd door diverse dansscholen gespecialiseerd in latin. Voor €18,50 kon men deelnemen aan een buffet en dansen van 22.00 uur tot 03.30 uur. De boot voer door de Vecht en het Amsterdam-Rijnkanaal.⁶⁹ Alle 11 ballroom- en latindansavonden waren bedoeld voor recreatiedansers. Alle ballroom- en latindansavonden bij elkaar hadden een potentiële bezoekerscapaciteit van 3420.⁷⁰

Figuur 13 geeft aan dat de meeste ballroom- en latindansavonden op vrijdag waren. De gemiddelde toegangsprijs van alle ballroom- en latindansavonden is €6,23. In Utrecht-Noordwest werd bij restaurant Nikos de prijzigste activiteit binnen de ballroom/latin georganiseerd. Dit was een salsa-avond met live muziek van Robert Almas y Los Conquistadores de la Salsa waarvan de toegangsprijs €25,- was.

Figuur 13: Aantal ballroom- en latindansavonden gespecificeerd naar dag

⁶⁷ Dans Info, "Ballroom dansen."

⁶⁸ Dans Info, "Latin dans."

Utrecht, *hofballet tot postmoderne dans*, 25.

⁶⁹ Latinnet, "Exotic River Cruise," laatst geraadpleegd 8 november 2016,

<https://salsa.latinnet.nl/salsa/agenda/exotic-river-cruise-21-10-2016-exotic-events-utrecht-62891.php>.

⁷⁰ Bevat dansavonden en/of dansuitvoeringen waarbij de bezoekerscapaciteit onbekend was en dus een schatting is gemaakt. Zie dansdatabase.

IV. Jazzdans en swing dance

Jazzdans is een Amerikaanse dansstijl die tegenwoordig voornamelijk te zien is op televisie, in musicaltheater, film en cabaret. Begin vorige eeuw ontstond deze dansstijl uit een mengelmoes van de Afrikaanse muziektraditie en de westerse opvattingen van dans. Jazzdans is te herkennen aan het geïsoleerd bewegen van lichaamsdelen (bijvoorbeeld hoofd, schouders en bekken) en veel bewegingen met licht gebogen benen.⁷¹

Swing dance is een partnerdans die ontstond gedurende jaren 20 – jaren 40 mede door de swingende jazzmuziek uit deze periode. Afro-Amerikaanse gemeenschappen in de wijk Harlem begonnen te experimenteren met het dansen op deze muziek, waardoor er vele nieuwe substijlen binnen swing dance werden ontwikkeld. Een aantal van deze substijlen wordt vandaag de dag over de hele wereld beoefend, zoals de Lindy Hop, Charleston en Balboa. Naast het swingende gevoel van de dans is er ruimte voor improvisatie en geïndividualiseerde bewegingen van de partners, waarbij partners los van elkaar bewegen. Er zijn danscompetities voor swing dancing, maar over het algemeen wordt deze dansstijl als een sociale bezigheid gezien waarbij het vooral gaat om het plezier en ontmoeten van nieuwe mensen.⁷²

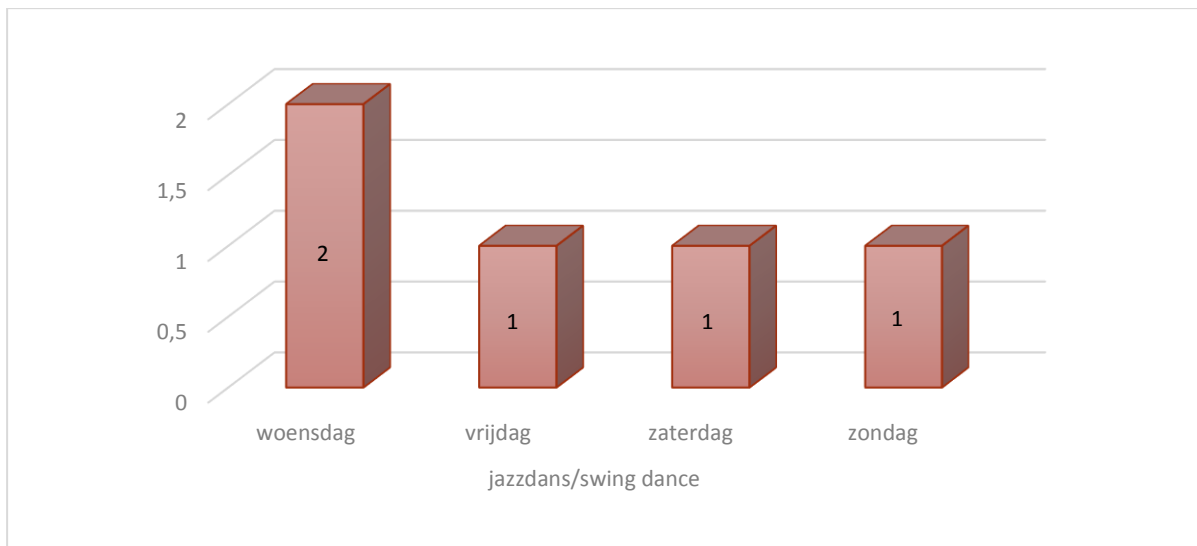
Resultaten Jazzdans en swing dance

Gedurende de onderzoeksperiode waren er 5 dansavonden in de dansstijl jazzdans en swing dance. Van de 5 dansavonden werden er 3 georganiseerd op de niet-reguliere locaties Café Hofman en Winkel van Sinkel. De overige 2 dansavonden vonden plaats in zaal Cloud Nine in Tivoli Vredenburg. Deze laatstgenoemde activiteiten behoorden tot het SwingDom 2016-weekend georganiseerd door Swing in Utrecht. Gedurende dit weekend (21-23 oktober) waren er verschillende Lindy Hop-feesten en –workshops in het centrum van Utrecht.⁷³ Alle jazzdans- en swing dance-avonden waren bedoeld voor recreatiedansers en bij elkaar hadden deze dansevenementen een potentiële bezoekerscapaciteit van 2700. Figuur 14 geeft aan dat de meeste jazzdans- en swing dance-avonden plaatsvonden op woensdag. De gemiddelde toegangsprijs van jazzdans- en swing dance-avonden is €6,40. Een dansactiviteit van SwingDom in Tivoli Vredenburg genaamd *Swinging in the Clouds: The Shirt Tails Stompers* was met €18,- het prijzigst.

⁷¹ Dansmagazine, "Jazzdans," laatst geraadpleegd 25 oktober 2016, <http://dansmagazine.nl/dansstijlen/jazzdans>.

⁷² Edinburgh University Swing Dance Society, "What is swing dancing?," laatst geraadpleegd 7 november 2016, <https://www.eusa.ed.ac.uk/societies/society/swing-dance/whatiswingdancing/>.
Utrecht, *hofballet tot postmoderne dans*, 25.

⁷³ Swing in Utrecht, "SwingDom 2016," laatst geraadpleegd 24 november 2016, <http://www.swinginutrecht.nl/swingdom/>.

Figuur 14: Aantal jazzdans- en swing dance-avonden gespecificeerd naar dag

V. Hiphop

Begin jaren 70 begonnen Afro-Amerikanen en Latino's in de achterstandswijken The Bronx en Brooklyn een nieuwe en rebelse dansstijl te ontwikkelen. Er zijn geen standaard dansregels of technieken voor deze dansstijl, hiphop wordt daarentegen gekenmerkt door de vrijheid van improvisatie en de toevoeging van andere danspassen.⁷⁴ Door de opkomst van MTV toendertijd werden tieners geïnspireerd om danspassen uit de videoclippen exact na te doen. Dansscholen spelen hier nog steeds op in door hiphoplekken aan te bieden, waarbij tieners de exacte passen uit een videoclip leren. Hoewel de hiphopscene dansen stimuleert, hebben zij liever dat dansscholen focussen op danscreativiteit en de *natural feeling* die bij hiphop hoort. Het hercreëren van een videoclip houdt de mogelijkheid tot danscreativiteit en improvisatie tegen. Hiphop kent veel substijlen zoals locking, breakdance en krumping.⁷⁵

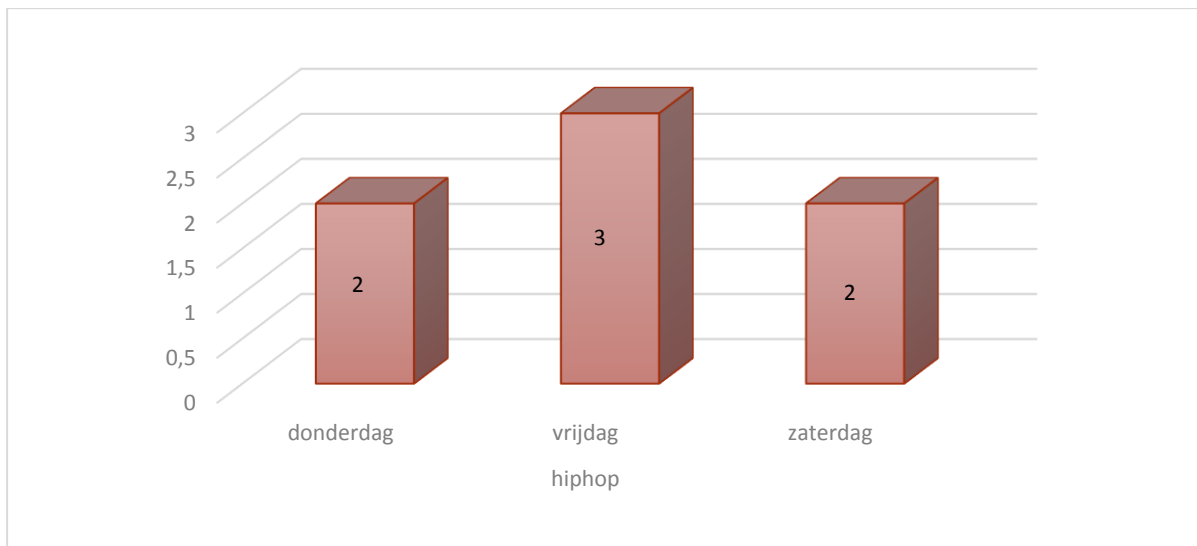
Resultaten Hiphop

Er waren 7 hiphopdansvoorstellingen en –dansevenementen gedurende de onderzoeksperiode. 5 van deze hiphopdansvoorstellingen en –dansevenementen vonden plaats op de reguliere locaties ACU, Tivoli Vredenburg en Central Studios. De overige 2 hiphopevenementen vonden plaats op de niet-reguliere locaties Maggy Malou en Stairway to Heaven. Er was 1 voorstelling waar professionele hiphopdansers aan meededen, namelijk de kindervoorstelling *Hip Hop Hoera* geproduceerd door danstheaters Frontaal en Don't Hit Mama in Stadsschouwburg Utrecht. De andere hiphopfeesten waren voor recreatiedansers. Alle dansactiviteiten gerelateerd aan hiphop hadden bij elkaar hadden een potentiële bezoekerscapaciteit van 5490. Figuur 15 geeft aan dat de meeste hiphopdansvoorstellingen en –dansevenementen op vrijdagden plaatsvonden. De gemiddelde toegangsprijs van hiphopdansvoorstellingen en –dansevenementen was €10,89. Het festival *Hipster x Supah! Dupah!* in Central Studios was met €25,- het duurste dansevenement in deze dansstijl.

⁷⁴ Dansmagazine, "Hiphop."

Dans info, "Hiphop dans."

⁷⁵ Idem.

Figuur 15: Aantal hiphopdansvoorstellingen en -dansevenementen gespecificeerd naar dag

VI. Volks-, wereld- of internationale dans

Volksdans, ook wel wereld- of internationale dans genoemd, is een traditionele dans van een land of streek. Deze dansstijl kent diverse vormen, zowel traditioneel als vermengd met moderne elementen. Het mixen van internationale dans met andere stijlen, doet men vooral om jonge dansers te trekken. Bij volksdansverenigingen is vergrijzing een groot probleem en men probeert op deze manier jonge dansers te enthousiasmeren. De meeste verenigingen wisselen de diverse volksdansen af. Veelal wordt er een land of streek uit Oost- en Centraal Europa gekozen, wat minder vaak worden er volksdansen buiten Europa aan het repertoire van volksdansverenigingen toegevoegd. Daarbij zijn er ook volksdansverenigingen die zich specialiseren in een specifieke werelddans.⁷⁶

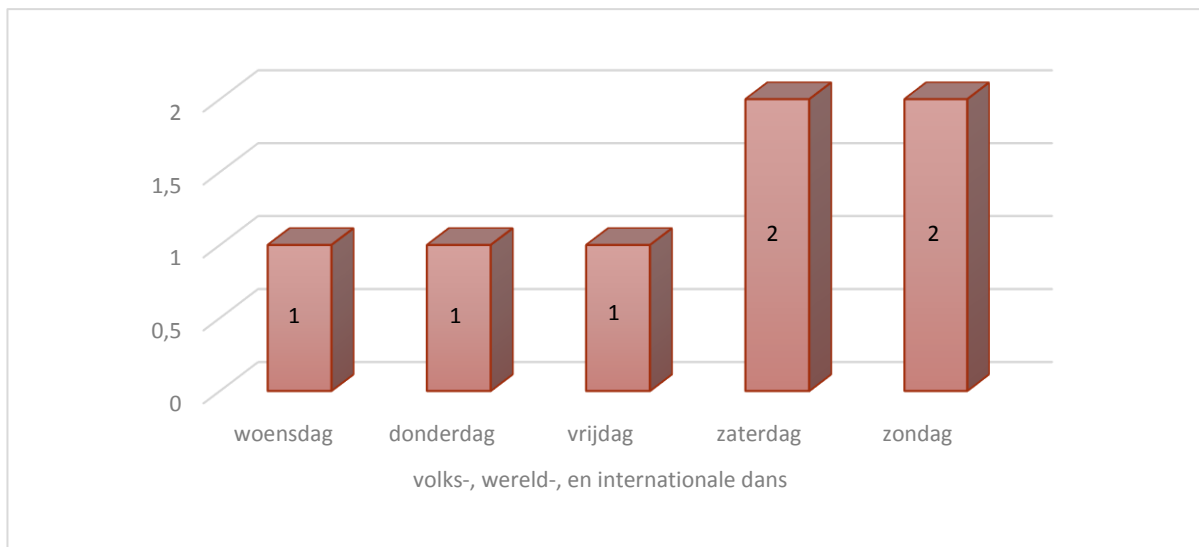
Resultaten volks-, wereld- of internationale dans

Er vonden 7 dansvoorstellingen en dansevenementen in de dansstijl volks-, wereld- of internationale dans plaats gedurende de onderzoeksperiode. Er werden 2 dansoptredens georganiseerd op de reguliere locaties RASA en ZIMIHC theater Wittevrouwen. De 5 andere dansevenementen vinden plaats op niet-reguliere locaties als Houtzaagmolen de Ster en diverse clubs en cafés. In deze dansstijl waren er 2 voorstellingen uitgevoerd door professionele dansers, 5 dansfeesten waren geschikt voor recreatiedansers. Alle dansvoorstellingen en dansevenementen in deze dansstijl hebben een potentiële bezoekerscapaciteit van 1515.⁷⁷ Figuur 16 geeft aan dat de meeste dansoptredens en dansevenementen op zaterdagen en zondagen waren. De gemiddelde toegangsprijs voor dansuitvoeringen en dansevenementen in deze dansstijl is €7,86. Er waren 3 dansactiviteiten die eruit sprongen qua prijs, namelijk *het Oktoberfest: De Nachtzoen* in Azotod; *Flamenco, wijn en tapas* in ZIMIHC theater en *the Meridian Brothers* in RASA. Allen kostten €15,-. *The Meridian Brothers* valt op in de dansdatabase, omdat het een van de weinige internationale acts is. Nu staat RASA bekend om het

⁷⁶ Van den Broek, *kunstbeoefening in de vrije tijd*, 50-51.

⁷⁷ Bevat dansavonden en/of dansuitvoeringen waarbij de bezoekerscapaciteit onbekend was en dus een schatting is gemaakt. Zie dansdatabase.

tonen van muziek en dans uit alle werelddelen, maar over het algemeen bestaat het Utrechtse danslandschap uit voornamelijk nationale dansacts.

Figuur 16: Aantal dansoptredens en dansevenementen in de dansstijl volks-, wereld-, en internationale dans gespecificeerd naar dag

VII. Overig

In deze categorie worden de dansevenementen geplaatst die niet bij de eerdergenoemde dansstijlen te plaatsen zijn. Dit zijn voornamelijk dansfeesten die op basis van de gedraaide muziek geplaatst zijn in deze categorie. In de dansdatabase zijn deze muziekgenres beschreven, maar in dit onderzoek hebben ze verder geen rol gehad. Wel kan de verslaglegging van de muziekstijlen tijdens dansevenementen in later onderzoek van pas komen om te onderzoeken welke muziekstijlen in populariteit zijn toe- of afgenomen zijn.

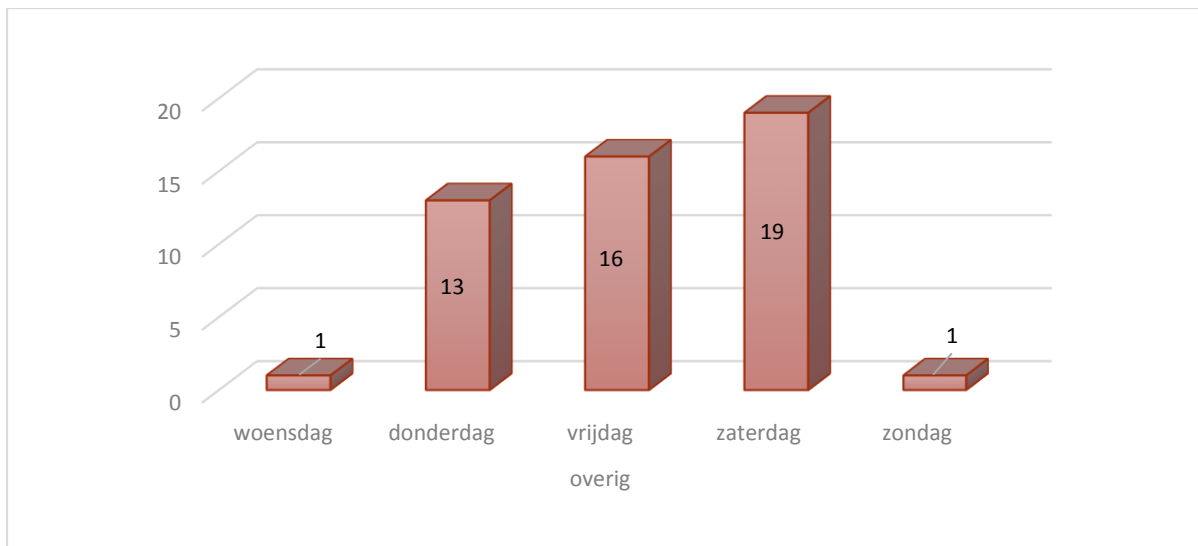
Resultaten 'overig'

Gedurende de onderzoeksperiode waren er 50 dansevenementen in de danscategorie 'overig'. Van de 50 waren er 13 op reguliere locaties als Tivoli Vredenburg, Ekko en ACU. De andere 37 dansevenementen vonden plaats op niet-reguliere locaties als Lebowski, Maggy Malou en Café de Stad. Alle dansevenementen waren bedoeld voor de recreatiedansers. Er waren 14 dansevenementen gekoppeld aan het thema Halloween. Elk jaar groeit de populariteit van Halloween en de activiteiten rondom deze feestdag.⁷⁸ Het gegeven dat Utrecht een stad met jonge inwoners is en de hoeveelheid internationale studenten zal ook een bijdrage hebben geleverd aan de groei van Halloween.

Alle dansevenementen bij elkaar hebben een potentiële bezoekerscapaciteit van 25.550.⁷⁹ Figuur 17 geeft aan dat de meeste dansevenementen plaatsvonden op zaterdagen. De gemiddelde toegangsprijs voor deze danscategorie was €4,88.

⁷⁸ Olaf Tempelman, "Halloween in Nederland: pompoenen zijn niet aan te slepen," *Volkskrant*, 29 oktober 2016.

⁷⁹ Bevat dansavonden en/of dansuitvoeringen waarbij de bezoekerscapaciteit onbekend was en dus een schatting is gemaakt. Zie dansdatabase.

Figuur 17: Aantal dansevenementen in de danscategorie 'overig' gespecificeerd naar dag

5 Conclusie

Na een uitgebreide inventarisatie van het Utrechtse danslandschap te hebben gemaakt en de resultaten hiervan uiteen te hebben gezet, kan er antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag: hoe ziet het danslandschap van de stad Utrecht eruit?

In *Music scape Utrecht-Live!* werd bewezen dat er in Utrecht sprake is van een duale structuur bij de muziekpodia. Mijn onderzoek bevestigt die uitkomst voor de danssector. Er kan geconcludeerd worden dat niet-reguliere locaties binnen het Utrechtse danslandschap een zeer belangrijke rol spelen, aangezien het merendeel van de dansactiviteiten plaatsvond op een niet-reguliere locatie. Van de totaal 100 dansvoorstellingen en dansevenementen die plaatsvonden tussen 17-30 oktober 2016 waren er 66 op niet-reguliere locaties en 34 op reguliere locaties. Deze verhouding komt overeen met het onderzoek van Lelieveldt waar ook tweederde van de concerten plaatsvond op een niet-reguliere locatie.⁸⁰ Zij concludeerde dat de belangrijkste functie van de reguliere podia was om het (inter)nationale professionele aanbod te tonen, terwijl de niet-reguliere podia voor semi-professionals en amateurs de belangrijkste podia waren.⁸¹ Ook in dans zien we deze splitsing. Op de reguliere podia stonden groepen als De Dansers en Ultima Vez, terwijl de niet-reguliere podia voornamelijk de uitgaansplek voor recreatiedansers vormden.

Interessant is ook de verhouding tussen internationale dansactiviteiten en nationale dansactiviteiten. Gedurende de onderzoeksperiode waren er 7 internationale dansvoorstellingen en dansevenementen. Voorbeelden hiervan zijn *the Meridian Brothers*, *Robert Almas y Los Conquistadores de la Salsa*, *the Shirt Tails Stompers* en *Unlocked Indoor Festival 2016*. Dit zijn overigens ook de prijzigste dansevenementen binnen een bepaalde dansstijl. Van de 7 dansvoorstellingen en dansevenementen zijn er 6 op reguliere podia als zaal Cloud Nine in Tivoli Vredenburg, RASA en de Jaarbeurs en 1 dansevenement in Restaurant Nikos. De overige 93 dansvoorstellingen en dansevenementen kwamen van nationale bodem.

Een verklaring hiervoor kan zijn dat Utrecht vergeleken met Amsterdam of Rotterdam voor internationale dansgezelschappen net wat onbekender en daarom wat minder aantrekkelijk is. SPRING festival in het voorjaar is wel een internationaal erkend festival, maar de Utrechtse podia zijn wat minder bekend en kleiner dan bijvoorbeeld Koninklijk Theater Carré of het Nationale Opera en Ballet in Amsterdam. We kunnen ons afvragen in hoeverre internationale diversiteit binnen een programmering van dans in Utrecht van belang is. Hiervoor kan men gesprekken voeren met diverse Utrechtse programmeurs.

Een aantal belangrijke bevindingen zijn dat er gedurende de onderzoeksperiode er geen semi-professionele dansers en amateurdansers actief waren. Dansscholen treden namelijk alleen naar buiten bij aanvang en afsluiting van het seizoen. Daarnaast is het danslandschap het actiefst op donderdag, vrijdag en zaterdag. De gemiddelde toegangsprijs voor alle dansvoorstellingen en dansevenementen was €6,24. De meeste dansactiviteiten vonden plaats in de Binnenstad en voorstellingen in de dansstijl klassiek ballet waren er niet.

5.1 Reflectie

Gaandeweg het onderzoek vroeg ik me af of het onderscheid tussen reguliere en niet-reguliere locaties nog te verantwoorden is. Van der Blij definieert niet-reguliere locaties als accommodaties die

⁸⁰ Lelieveldt telde 352 concerten waarvan 234 plaatsvonden op een niet-reguliere locatie ((234:352)x100=66,5%).

⁸¹ Lelieveldt, *Music scape Utrecht*, 83.

niet in de eerste plaats zijn ingericht voor het aanbieden van podiumkunsten en/of waar niet een regelmatig aanbod plaatsvindt, Als het merendeel van de uitvoeringen plaatsvindt op de podia die 'niet-regulier' genoemd worden, dan komt het begrip 'regulier' onder druk te staan. Locaties als Winkel van Sinkel en Stairway to Heaven zouden zo langzamerhand als reguliere locaties beschouwd kunnen worden. Vooralsnog is het lastig om een andere benaming te vinden voor deze typen podia, het onderscheid gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde of commerciële podia klopt ook niet helemaal, aangezien die begrippen slechts verwijzen naar de onderliggende financieringsstructuur en niet naar wat op het podium gebeurt. Een mogelijke toekomstige onderzoeksvraag zou kunnen zijn: op welke manier kan het onderscheid in de functies van de verschillende podia gedefinieerd worden?

Het vinden van geschikt en actuele literatuur was een groot probleem waar ik tegenaan liep. Met name wetenschappelijke publicaties over de diverse recente recreatiedansstijlen zijn er nauwelijks. Het lijkt net alsof er alleen over de dansstijlen klassiek ballet en moderne dans uitgebreid geschreven is. Daarom is er voor het beschrijven van de dansstijlen voornamelijk gebruik gemaakt van internetbronnen.

Als ik dit onderzoek nogmaals zou doen, zou ik anders naar de toegangsprijzen kijken. Gedurende dit onderzoek zag ik per dansactiviteit zoveel verschillende prijzen dat het me handig leek om een gelijke lijn te trekken en bij elke activiteit de hoogste toegangsprijs te selecteren en in de dansdatabase op te nemen. Hierbij heb ik niet gekeken naar eventuele kortingen voor studenten, ouderen of kinderen. In het vervolg zou ik hier wel naar kijken, aangezien het voor toekomstig onderzoek interessant is om te vergelijken in hoeverre kortingen zijn toe- of afgenomen.

Als laatste liep ik net als Lelieveldt en Bisschop Boele tegen de kwestie over de bezoekersaantallen op. Precieze bezoekersaantallen per dansuitvoering en dansevenement zijn lastig te achterhalen, dus heb ik het met potentiële bezoekerscapaciteiten moeten doen. Ook al was dit bij de meeste dansactiviteiten makkelijker te achterhalen, nog steeds was dit bij een aantal dansevenementen niet mogelijk of onbekend. Bij een aantal locaties heb ik daarom de potentiële bezoekerscapaciteit moeten gokken. Bij de locatie Utrecht Centraal Station heb ik helemaal geen indicatie van de potentiële bezoekerscapaciteit kunnen geven.

5.2 Aanbevelingen

Musicscape Utrecht – Live! wordt in december 2016 weer herhaald. Het zou interessant zijn als het publieksonderzoek voor de theatersector dat Van Maanen in 2011 heeft uitgevoerd nogmaals wordt herhaald, maar dan in Utrecht. Op deze manier kan er wat meer over het publiek en hun ervaring verteld worden, want deze thesis heeft dat aspect niet meegenomen. Daarnaast had ik wat moeite met de verdeling van de dansstijlen. Vooral de categorie 'overig' was voor mij lastig te bepalen en te definiëren. Een belangrijke reden hiervoor is dat ik niet bij elke dansactiviteit aanwezig kon zijn om te bepalen tot welke categorie het hoort. Ik raad daarom aan om voor het besluiten over een indeling in toekomstige culturele inventarisaties met culturele partners uit het veld in gesprek te gaan over dansstijlen en de verdeling daarin.

Het Utrechtse danslandschap bestaat uit een divers maar voornamelijk nationaal aanbod. Voor elke danscategorie die behandeld is, is er wel een passende dansvoorstelling of dansevenement. De diversiteit is ook te zien in de 54 dansgezelschappen en dansscholen in Utrecht.⁸² Het belang en de grootte van de danssector in Utrecht is met deze thesis aangetoond en hopelijk volgen er nog vele soortgelijke onderzoeken over het danslandschap in andere steden. De eerste stap is gezet.

⁸² Zie bijlage 1.

Bronnenlijst

- Bisschop Boele, Evert. *Musicking in Groningen: Towards a Grounding Theory of the Uses and Functions of Music in a Modern Western Society*. Delft: Eburon, 2013.
- Bisschop Boele, Evert. *Musicscape Groningen – Live!* Groningen: Hanze University Groningen, 2010.
- Van der Blij, Martine. *De kunstmatige kloof: een empirisch-theoretisch onderzoek naar het bestaan van een duale structuur van het podiumkunstenveld in Nederland*. Amsterdam: Boekmanstudies, 1995.
- Van den Broek, Andries. *Mogelijkheden tot kunstbeoefening in de vrije tijd*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010.
- Café Tropical. "Salsa Friday." Laatst geraadpleegd 24 november 2011. <http://www.cafetropical.nl/cafe-tropical-tropicadans-agenda/details/365-salsa-friday?xref=406>.
- Culturele Zondagen. "Utrecht omarmt sociale ondernemers tijdens culturele zondag Win-Win." Laatst geraadpleegd 22 november 2016. <http://www.culturelezondagen.nl/nieuws/utrecht-omarmt-sociale-ondernemers-tijdens-culturele-zondag-win-win-/1236>.
- Dans info. "Dans info." Laatst geraadpleegd 25 oktober 2016. <http://www.dans-info.net/>.
- De Dansers. "Over ons." Laatst geraadpleegd 27 oktober 2016. <http://www.dedansers.com/over-ons/>.
- Danscentrum Utrecht. "Zondag 16 oktober: Masterclass De Dansers." Laatst geraadpleegd 27 oktober 2016. <http://www.dcu.nl/zondag-16-oktober-masterclass-de-dansers>.
- Dansmagazine. "Dansstijlen." Laatst geraadpleegd 25 oktober 2016. <http://dansmagazine.nl/dansstijlen>.
- DOX. "Info over Dox." Laatst geraadpleegd 27 oktober 2016. <http://wijzijndox.nl/familie/over-dox/>.
- Edinburgh University Swing Dance Society. "What is swing dancing?" Laatst geraadpleegd 7 november 2016. <https://www.eusa.ed.ac.uk/societies/society/swing-dance/whatiswingdancing/>.
- Het Nationale Ballet. "Coppelia." Laatst geraadpleegd 24 november 2016. <http://www.operaballet.nl/nl/ballet/2016-2017/voorstelling/coppelia>.
- Gemeente Utrecht. *Utrecht, culturele metropool in ontwikkeling - Adviescommissie Cultuurnota 2017-2020*. Utrecht, 2016.
- In motie dans. "Over In Motie." Laatst geraadpleegd 27 oktober 2016. <http://www.inmotiedans.nl/#overons>.
- Lahaut, Dimitri en Kimberly van Aart. *De Staat van Cultuur 2: Cultuurindex Nederland 2005-2013*. Amsterdam: Boekmanstichting, 2015.
- Lakes, Robin. 'The Messages behind the Methods: The Authoritarian Pedagogical Legacy in Western

Concert Dance Technique Training and Rehearsals.' *Arts Education Policy Review* 106, no. 5 (2005): 3-18.

Latinnet. "Exotic River Cruise." Laatst geraadpleegd 8 november 2016.

<https://salsa.latinnet.nl/salsa/agenda/exotic-river-cruise-21-10-2016-exotic-events-utrecht-62891.php>.

La Vinia Dans. "La Vinia Dans." Laatst geraadpleegd 30 november 2016.

<http://www.lventertainment.nl/>.

Lelieveldt, Philomeen. *Musicscape Utrecht – Live!* Utrecht: Universiteit Utrecht, 2013.

Van Maanen, Hans. "Over participatie gesproken... Hoe in een Nederlandse stad van theater gebruik wordt gemaakt." In *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2013*. Utrecht: Fonds voor Cultuurparticipatie, 2014.

Public Works. "Dans van de forens." *Folder Public Works*. 2016

Utrecht, Luuk. *Van Hofballet tot postmoderne-dans: de geschiedenis van het academische ballet en de moderne dans*. Zutphen: Walburg Pers, 2005.

Stadsschouwburg Utrecht. "Stadsschouwburg Utrecht." Laatst geraadpleegd 23 november 2016.

<https://www.stadsschouwburg-utrecht.nl/>.

Swing in Utrecht. "SwingDom 2016." Laatst geraadpleegd 24 november 2016.

<http://www.swinginutrecht.nl/swingdom/>.

Tempelman, Olaf. "Halloween in Nederland: pompoenen zijn niet aan te slepen." *Volkscrant*.

29 oktober 2016.

Theater Kikker. "Theater Kikker." Laatst geraadpleegd 23 november 2016.

<https://www.theaterkikker.nl/>.

Trajectum. "Tijdelijk extra subsidie voor sportcentrum Olympos." Laatst geraadpleegd 7 november

2016. http://www.trajectum.hu.nl/tijdelijk_extra_subsidie_voor_sportcentrum_olympus/.

Utrechtse Dansacademie. "Danser/dansdocent." Laatst geraadpleegd 27 oktober 2016.

<http://www.utrechtsedansacademie.nl/opleiding/danser-dansdocent/>.

Utrecht Monitor. "Utrecht Monitor." Laatst geraadpleegd 1 november 2016. [http://www.utrecht-](http://www.utrecht-monitor.nl/)

[monitor.nl/](http://www.utrecht-monitor.nl/).

Afbeeldingen

Afbeelding voorkant

Browar, Ken en Deborah Ory. 2015. *Charlotte Landreau: Martha Graham Dance Company*. New York.

<http://www.nycdanceproject.com/blog>.

Afbeelding plattegrond Utrecht

Wikipedia. 2001. *Utrechtse wijken*. [https://nl.wikipedia.org/wiki/Utrecht_\(stad\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Utrecht_(stad)).

Bijlage 1

Naam dansschool	Voor wie?	Dansstijl
Al Hambra, school voor Oriëntaalse dans / Buikdans	amateur	volks-, wereld-, en internationale dans
Amor de Tango	amateur	ballroom/latin
Argentijnse Tango Anna Rosa	amateur	ballroom/latin
Tango El Gancho	amateur	ballroom/latin volks-, wereld-, en internationale dans
Balfolk	amateur	ballroom/latin
Studio Cielito (tango)	amateur	moderne dans
Contemporary Dance Platform	amateur	volks-, wereld-, en internationale dans
Cuba Dans	amateur	divers
Dance 2.0	amateur	klassiek ballet en moderne dans
Dans Atelier 42	amateur	moderne dans
Dansavontuur	amateur	ballroom/latin
Danscentrum Cornelissen	amateur	klassiek ballet en moderne dans
Danscentrum Utrecht	amateur	divers
Utrechtse Dansacademie	semi-professioneel	divers
Dansschool Mizou	amateur	divers
De Dansers	professioneel	moderne dans
DOX	semi-professioneel	divers volks-, wereld-, en internationale dans
Elladans	amateur	volks-, wereld-, en internationale dans
Faso Foli	amateur	volks-, wereld-, en internationale dans
Forêt Sacrée Obouibé	amateur	volks-, wereld-, en internationale dans
Ierse Dansschool Keltisch Dansje	amateur	volks-, wereld-, en internationale dans
In Motie dans	professioneel	moderne dans
Just Dance (impro)	amateur	moderne dans volks-, wereld-, en internationale dans
Karin Elich Dancing Spirit	amateur	internationale dans
La Vinia Dans	professioneel	jazzdans/swing dance
Sahmeran, Oriëntaalse Dans & Workout	amateur	volks-, wereld-, en internationale dans
Step by Step	amateur	ballroom/latin
STUdance	amateur	divers
Swing in Utrecht	amateur	jazzdans/swing dance
Tango La Zapada	amateur	ballroom/latin
Touchée Dance Company	amateur	divers

Union Salsa Dance Company	amateur	ballroom/latin
Dansstudio Fred	amateur	ballroom/latin
Utrechtse Centrum voor de Kunst	amateur	divers
Urban Dance Center	amateur	divers
		Klassiek ballet en moderne
Dansjeleven	amateur	dans
Dansproeverij	amateur	divers
Dansclub Oost	amateur	divers
Parnassos Cultuurcentrum	amateur	divers
Danspaleis	amateur	bewegingsmeditatie
Be Zouk Dance Company	amateur	ballroom/latin
Influence Zone Dance Complex	amateur	hiphop
		volks-, wereld-, en
Dansschool Bakerê	amateur	internationale dans
Dansschool TropicaDans	amateur	ballroom/latin
		volks-, wereld-, en
RASA	amateur	internationale dans
Sweat You Prayers	amateur	bewegingsmeditatie
Salsa Project Utrecht	amateur	ballroom/latin
Movement Medicine by Marold	amateur	bewegingsmeditatie
Salsa Mandali	amateur	ballroom/latin
		volks-, wereld-, en
Volksdansgroep Tuindorp	amateur	internationale dans
PM-Dance	amateur	divers
My Motion Danceteam	amateur	divers
		volks-, wereld-, en
Griekse dansgroep Pigasos	amateur	internationale dans
		volks-, wereld-, en
Hongaars danshuis Kalarizs Táncház	amateur	internationale dans

In dit overzicht is er geprobeerd dezelfde indeling in dansstijlen aan te houden als in het onderzoek. Als er bij de dansstijl 'divers' staat, betekent dit dat de dansschool in meerdere dansstijlen lessen aanbiedt. Er zijn ook dansscholen die 'bewegingsmeditatie' geven. Op deze scholen worden bewegingen van het lichaam gebruikt om het lichaam en vooral de geest tot rust te brengen. Het gebruik van de ademhaling speelt hierbij een belangrijke rol.